

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ

Fakulta veřejných politik v Opavě

**VZNIK A ČINNOST SLEZSKÉHO ODBOJE
NA TĚŠÍNSKU NA PŘELOMU LET 1938–1939**

Autoreferát disertační práce

Plk. v. v. PhDr. Mgr. Bc. Petr Častulík

Studijní program: Historické vědy

Obor: Moderní dějiny střední Evropy

Opava

2024

Autor: **Plk. v. v. PhDr. Mgr. Bc. Petr Častulík**

Slezská univerzita v Opavě

Fakulta veřejných politik

Bezručovo nám. 14

746 01 Opava

Školitel: **prof. PhDr. Rudolf Žáček, Dr.**

Slezská univerzita v Opavě

Fakulta veřejných politik

Bezručovo nám. 14

746 01 Opava

Obsah

Úvod	3
Cíl a obsah disertační práce.....	6
Současný stav řešení problematiky	8
Použité postupy a metody	12
Stručný obsah práce	14
Abstrakt.....	20
Abstract	22
Seznam použité literatury, pramenů a dalších zdrojů	24

Úvod

Rok 1938 je v české historii často hodnocen jako období hlubokých národních traumat. Přijetím mnichovského diktátu, následně polského ultimáta a první vídeňské arbitráže bylo Československo donuceno ke kapitulaci, která vedla ke ztrátě významných částí území, průmyslu, obyvatelstva a rozbití dopravní infrastruktury. Tato rozhodnutí představovala nejen územní a ekonomickou ztrátu, ale zasáhla také do jádra národní hrdosti a integrity. Dopady událostí formovaly československou společnost na mnoho let a jejich rezonance je cítit dodnes. Výzvou historického bádání je ucelené zpracování a interpretace událostí, které jsou časově vzdálené a ovlivněné různými faktory. V případě mé práce jde o činnost Slezského odboje spojeného s odporem proti zabráním části Těšínska a jeho následné brutální polonizaci. Jedná se o relativně krátké období přelomu let 1938–1939, které se dotýká omezeného geografického a sociokulturního prostoru.

V tomto kontextu se role zainteresovaných stran – vrcholných politiků Československa a Polska, vojenských a policejních představitelů těchto států i běžných občanů – jeví jako klíčová. Jejich stanoviska byla veřejně prezentována prostřednictvím diplomatických depeší, politických prohlášení a médií. Současně však docházelo k řadě utajených a neformálních jednání, která často kontrastovala s veřejně prezentovanými postoji, měla však praktický dopad na dění v zabraném území. Přístupy obou států k historickým událostem byly často zatíženy snahou o zamlčování, přehánění či reinterpetaci v závislosti na aktuálních národních zájmech a politických vizích. Složitost situace dále umocňuje samotná povaha činnosti Slezského odboje, která zahrnovala vedle agitace a propagace i přípravu a provádění ozbrojených útoků nejen proti vojenským a policejním složkám, ale i proti civilním osobám, často politicky angažovaným. Tyto útoky vždy vyvolávaly a vyvolávají silné emoce a kontroverzi. Začátek 2. světové války oba státy spojil proti společnému nepříteli a bolestná témata a jejich řešení byla na čas odložena, i když nebyla zapomenuta.¹

Po konci 2. světové války otázka Těšínska opět krátce zarezonovala. Historické křivdy, které obě strany vnímaly, tak hrozily znovu se rozrůst ve významnější konflikt. Jak Československo, tak Polsko, však spadaly do sféry vlivu Sovětského svazu a ten rozhodně nepřipustil, aby dva „bratrské“ národy spolu vedly konfrontační politiku týkající se sporného

¹ ŽÁČEK, Rudolf. *Projekt československo-polské konfederace v letech 1939–1943*. 1. vyd. Opava: Slezský ústav Slezského zemského muzea, 2001, s. 214–217.

území.² Tento postoj a komunistický ideologický diktát na dlouhá léta také ovlivnily historické bádání, protože zpracovávat „některá kontroverzní témata“ nebylo žádoucí.³ Mezi tato témata patřily také otázky činnosti Slezského odboje a jeho činnosti na Těšínsku na přelomu let 1938–1939, obdobně jako aktivity polských bojůvek.

Uvedený časový a geografický údaj je z pohledu této práce zásadní, protože samotný název Slezský odboj v sobě obsahuje určitá sémantická rizika.⁴ Tento termín může být interpretován různými způsoby v závislosti na kontextu, historických událostech a individuálním vnímání. V literatuře lze nejčastěji nalézt následující významy.

- Slezský odboj jako neformální hnutí českého obyvatelstva s kořeny v období národních táborů vrcholící po vzniku republiky. Zde termín „slezský odboj“ nabývá širšího významu, odkazujícího na rozsáhlé spektrum aktivit a postojů českých obyvatel Slezska, kteří vyjadřovali svou vůli, aby určitá národnostně smíšená území byla a zůstala součástí Československa. Tato interpretace zahrnuje širokou škálu akcí od různých forem protestů a národnostních třenic, politického agitátorství až po bojové teroristické akce. Charakteristickými rysy těchto akcí jsou neformálnost a spontánnost, stejně jako jasná ideová a nacionální zakotvenost.⁵
- Slezský odboj jako konkrétní odbojová organizace působící v letech 1938–1939. V tomto kontextu „Slezský odboj“ označuje specifickou odbojovou organizaci, která vznikla jako reakce na anexi Těšínska v roce 1938. Zde se termín vztahuje na organizovanou a cílenou politickou a bojovou aktivitu směřující proti zahraniční anexi. Tento význam je specifický a dobře definovaný a odkazuje na historické události, jejichž zpracování je hlavním cílem této práce.
- Slezský odboj jako organizace mající kořeny v letech 1938–1939. V tomto pojetí *Slezský odboj* přesahuje počáteční fázi okolo roku 1938 a zahrnuje kontinuální aktivitu organizace po celou dobu druhé světové války a částečně i transformaci některých skupin do jiných odbojových uskupení. Je důležité zdůraznit, že tato organizace si uchovávala svou přítomnost a význam i po skončení války, což se projevovalo

² Srov. ŽÁČEK, Rudolf. *Těšínsko v československo-polských vztazích v letech 1939–1945*. 1. vyd. Český Těšín: Muzeum Těšínska, 2000, s. 72–75. Srov. také podrobně FRIEDL, Jiří. *Češi a Poláci na Těšínsku 1945–1949*. Praha: Historický ústav AV ČR; Brno: 2012.

³ Srov. NĚMEČEK, Jan, ed. *Reflexe dějin Československa 1918–1948 v historiografii na počátku 3. tisíciletí: [soubor příspěvků z workshopu..., který se konal v Historickém ústavu AV ČR dne 5. února 2008]*. Praha: Historický ústav, 2008, s. 98–99.

⁴ Srov. již uváděné diskrepance v teritoriálním vymezení (Zaolší, Zaalží, Zaolzi, Těšínsko atp.) nebo označení způsobu, jímž Polsko získalo v roce 1938 část území Československa (zábor, anexe, obsazení, reinvokace, okupace).

⁵ Tento pohled vychází z historické reflexe, kdy střety politických reprezentací, spolkových, zájmových a profesních organizací (ať už fyzické, politické, pracovní nebo socio-kulturní) jsou s větší či menší intenzitou přítomné v průběhu celých dvacátých a třicátých let.

ve formování jejích struktur a retrospektivním zpracování přehledu vlastních aktivit, přičemž se klade zvláštní důraz na období války. Tento dynamický význam reflektuje rozvoj a proměny organizace v širším historickém kontextu.

Cíl a obsah disertační práce

Téma činnosti organizace Slezský odboj na přelomu let 1938–1939 zatím nebylo v české⁶ ani zahraniční historiografii⁷ důkladněji zpracováno. Předkládaná práce si klade cíl přispět k zaplnění této mezery, prohloubit možnosti porozumění této části naší historie a zaměřit se na pečlivé prozkoumání a analýzu diverzních aktivit, kontextualizaci a identifikaci zapojených odbojářů a okolností souvisejících se vznikem a organizací Slezského odboje. V rámci tohoto úsilí se práce soustředí na tři cíle, které jsou klíčové pro zpracování tématu.

Hlavním cílem je na širším pozadí československo-polských vztahů a situace na Těšínsku koncem 30. let osvětlit okolnosti vzniku Slezského odboje a objasnit, zda a do jaké míry byly aktivity Slezského odboje státem organizovanou, velitelsky řízenou a materiálně podporovanou diverzní činností nebo zda šlo spíše o spontánní reakci zoufalé části místního obyvatelstva na polskou „okupační“ politiku.

Klíčovými otázkami jsou: Byl Slezský odboj řízenou organizací s propracovanou organizační strukturou, nebo spíše volnou a účelovou „koalicí“ několika nezávislých skupin? Byly odbojové akce pečlivě plánované, nebo spíše spontánní? Měly strategické vojenské a politické cíle druhé republiky konkrétní vliv na činnost Slezského odboje? Do jaké míry byla podpora ze strany místních ozbrojených složek klíčová pro úspěšnost odbojových aktivit? Jakým způsobem tato podpora ovlivnila dynamiku a výsledky odboje?

Následným cílem této práce je soustředění dostupných informací o jednotlivých diverzních aktivitách a vytvoření jejich uceleného seznamu v rámci prameny daných možností. Zvláštní důraz bude kladen na chronologii těchto akcí, jejich geografické rozložení, způsob a úroveň jejich provedení a na jejich dopady. Získané výsledky umožní formulovat s potřebnou objektivitou závěry, které poskytnou hlubší vhled do společensko-politických okolností vzniku a významu Slezského odboje.

⁶ Toto téma zpracoval v několika článcích prof. Borák. Srov. BORÁK, Mečislav. Joža Vochala a Slezský odboj. *Práce a studie Muzea Beskyd ve Frýdku-Místku*, 1993, č. 8, s. 28–34. BORÁK, Mečislav. Neznámé dokumenty k činnosti tzv. Slezského odboje. *Slezský sborník*, 1998, roč. 96, č. 4, s. 297–308. BORÁK, Mečislav. Česká diverze na Těšínsku v letech 1938–1939. *Slezský sborník*, 1996, roč. 94, č. 1, s. 45–53. BORÁK, Mečislav. Únos „bílého orla“. Incident u polského konzulátu v Moravské Ostravě. *Ostrava: příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska*. Ostrava: Profil, 1963. Částečně pak se ve svých pracích Slezskému odboji věnují např. NENÍČKA, Lubomír. *Druhá republika na Ostravsku 1938–1939*. 1. vyd. Opava: Ústav historických věd Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě, 2010, s. 258–276 nebo ŠTĚPÁN, Václav. *Alois Vařejka a jeho doba*. Přerov: Šárka, 2007, s. 54–57.

⁷ Ze zahraniční literatury jde o zejména práce: DŁUGAJCZYK, Edward. *Tajny front na granicy cieszyńskiej: Wywiad i dywersja w latach 1919–1939*. Katowice: Śląsk, 1993, s. 187–194. KOLAKOWSKI, Piotr. Czeskie działania sabotażowo-dywersyjne przeciwko Polsce jesienią 1938 roku. *Śląskie Studia Historyczne*, 2007, č. 13, s. 337–347.

Cílem je též v rámci možností alespoň zčásti identifikovat aktivní příslušníky Slezského odboje v období let 1938–1939, přičemž by nemělo jít o pouhý výčet jmen. Snahou bylo zjistit a zaznamenat u jednotlivých osob i další informace, jako jsou věk, bydliště, sociální status, příslušnost ke konkrétní odbojové skupině a způsob zapojení do odbojové činnosti.

Pro pochopení všech okolností souvisejících se vznikem, aktivitami a profilem Slezského odboje se nelze vyhnout historickému kontextu dějin Těšínska a československo-polským vztahům minimálně v období po vzniku obou samostatných států navazujícím na ukončení tzv. Velké války, přičemž kořeny, které se v letech 1918–1920 vyhrotily až do formy ozbrojeného konfliktu, sahají do určité míry až do poloviny 19. století.

Současný stav řešení problematiky

Jak jsem již uvedl, tématu Slezského odboje nebyla dosud věnována rozsáhlejší pozornost. Přes nemalý časový odstup od dávno minulých střetů a konfliktů mezi Čechy a Poláky zůstává řada z nich v historické paměti, dnes již spíše jen potomků těch, kteří je tehdy prožívali na vlastní kůži. Resentimenty sice ustoupily z větší části do pozadí, přesto ale tu a tam jsou ožívovány především v prostředí „historické“ publicistiky a následně v prostředí sociálních sítí.⁸ Určitý podíl na tomto stavu mají vedle snah zaplnit mezery vzniklé z ideologických omezení z období totality někdy i samotní historikové, kteří se v duchu „politické korektnosti“ nezřídka raději vyhýbají ožehavým tématům, které vznik obou států doprovázel.⁹ Mnohdy je tomu tak z obavy, aby se nestali právě zvláště na sociálních sítích terčem nevybíravých útoků zastánců odlišných názorů. Příkladem uvedených tendencí jsou na české straně i určité rozpaky, pokud jde o činnost československých bojůvek tzv. Slezského odboje, organizace hlásící se k řadě protipolských aktivit propagačního a mnohdy i teroristického charakteru. Nelze při tom všem zcela pominout okolnost, že události v letech 1938–1939 a s nimi související násilné akce měly v jistých obměnách svůj předobraz už v letech 1918–1920. Po prostudování dosavadních výstupů české a polské historiografie týkající se oblasti „Těšínska“ v kontextu bojových akcí a politických událostí, zejména od roku 1935 s důrazem na rok 1938 a začátek roku 1939, bylo zřejmé, že jde o dlouhodobě citlivé téma z důvodu rozdílných národních narativů.¹⁰ Pro určitou část polské historiografie je stále ještě problematické přijmout pohled, ve kterém Polsko vystupuje jako agresor, který využívá při dosahování svých politických cílů ve vztahu k získání Zaolzí prostředky, jako jsou ultimáta, výhrůžky ozbrojeným konfliktem, či dokonce organizace a výcvik teroristických skupin určených k působení v sousedícím státu, a to ještě v době míru.¹¹ Polští historikové často popisují a interpretují mnohé události v souvislosti s národním narativem

⁸ Mnozí z autorů příspěvků z té či oné strany jsou nakloněni vnímat jen „své“ pravdy, o kterých jsou vnitřně přesvědčeni, a snaží se o nich přesvědčit i ty, kteří jejich názory čtou. Jen málo z nich ovšem disponuje větším povědomím o příčinách a průběhu oněch událostí, často přebírají zkreslené, jednostranné a mnohdy především senzacechtivé údaje historické publicistiky, aniž by se seznámili s dosud publikovanými fakty jak z české, tak rovněž z polské strany.

⁹ Extrémním případem snahy vyhnout se nepříjemné interpretaci určitých skutečností je vypuštění celého období od 1. 10. 1938 do 1. 9. 1939 v práci: NOWAK, Krzysztof. *Śląsk Cieszyński w latach 1918–1945*. Cieszyn: Starostwo Powiatowe, 2015.

¹⁰ Dodnes není historická veřejnost jednotná v pohledu a hodnocení událostí týkajících se československo-polských vztahů zejména v období let 1918–1939.

¹¹ Srov. např. práce: DŁUGAJCZYK, Edward. *Tajny front na granicy cieszyńskiej: Wywiad i dywersja w latach 1919–1939*. Katowice: Śląsk, 1993 nebo BADZIAK, Kazimierz; MATWIEJEW, Gennadij a SAMUŚ, Paweł. *„Powstanie“ na Zaolziu w 1938 r.: polska akcja specjalna w świetle dokumentów Oddziału II Sztabu Głównego WP*. Warszawa: Adiutor, 1997 nebo DESZCZYŃSKI, Marek. *Ostatni egzamin: Wojsko Polskie wobec kryzysu czechosłowackiego 1938–1939*. Warszawa: Neriton, 2003.

a kolektivní paměti.¹² Základní premisou interpretace historických událostí je pocit křivdy a nespravedlnosti, které Československo mělo způsobit Polsku svým chováním v roce 1918,¹³ a to zejména ozbrojeným obsazením Těšínska.¹⁴ Jde tedy o chápání a interpretaci historie země v kontextu oběti vnějších agresí, což mnohdy komplikuje přijetí „objektivní zodpovědnosti a role agresora“.¹⁵

Nicméně řada historických prací polské interpretuje postupy polských meziválečných elit objektivněji.¹⁶ Přesto i nadále nelze hovořit o shodě ani v rámci polské historické vědecké komunity. Rozmanitost názorů pramení z různých interpretací historických událostí a politických kontextů, což vede k rozdílným závěrům ohledně motivací a důsledků činnosti polských elit v meziválečném období.

V dějepisectví není neobvyklé, že postoje a přístupy některých představitelů národních historiografií se podřizují potřebě národních zájmů. Zejména v souvislosti s řešením sporů dochází k argumentaci, která je podpořena selektivním výběrem pramenů, případně jejich částečným ignorováním. V důsledku toho se interpretace kontroverzních témat mohou značně

¹² Srov. např. BORÁK, Mečislav. Proměny obrazu „toho druhého“ v česko-polských vztazích v pohraničních regionech (předpoklady a možnosti výzkumu). In: *Śląsk Opolski i Opawski w Unii Europejskiej. Postsocialistyczny bagaż i unijne realia / Opolské a opavské Slezsko v Evropské unii. Postsocialistická zátěž a unijní realie*. Red. Bartłomiej Kozera, Michał Lis. Opole: Uniwersytet Opolski – Wydawnictwo Instytut Śląski 2006, s. 98–106. BORÁK, Mečislav a ŽÁČEK, Rudolf. Role Slezska v zahraničních vztazích ČSR vůči Německu a Polsku v letech 1918–1938. In: *Československo 1918–1938. Osudy demokracie ve střední Evropě. Sborník mezinárodní vědecké konference*. Praha: Historický ústav, 1999.

¹³ Tento pohled reprezentovali i někteří ČS politici, jako byl např. vyslanec a šéf diplomatického protokolu Kanceláře prezidenta republiky Jaromír Smutný, který působil v letech 1931–1937 jako legační rada československého vyslanectví ve Varšavě. K československo-polským vztahům se vyjadřoval skepticky: „Ať žijeme v době předválečné čili mírové, ve stycích dobrých či zlých, v době rozhodující Polsko nám postaví svůj velikášský požadavek: odstoupení Těšínska. I kdyby Polsko bylo naším spojencem, zradí každý svůj podpis a nedodrží smlouvu: ani jako náš spojenec nešlo by nám na pomoc i jen s námi či vedle nás do války, nedali-li bychom mu napřed tuto Shylockovu daň. Polsko nepotřebuje Těšínska a jeho frázovitě starosti o polskou menšinu jsou podlým farizejstvím: Polsko nemá vůbec zájmu na několika desítkách tisíců charakterů z našeho Těšínska, neboť samo neví, co dělat s nadbytkem obyvatelstva, které trpí hladem a pro které Polsko ještě za dlouhá desetiletí nebude s to postaviti ani obecné školy. Polsku jde o revanš, neboť v srdci každého Poláka tkví mstivost a nesnese, že by Češi, které Polák v hloubi duše podceňuje, nebo dokonce nenávidí, neměli mu zaplatiti za domnělou křivdu, spáchanou tím, že naše Těšínsko od věků nám hrou osudu připadlo.“ SLÁVIK, Juraj. *Moja pamäť – živá kniha: moje poslanie vo Varšave II. 1936–1937*. 1. vyd. Bratislava: Veda, 2010, s. 11.

¹⁴ Srov. např. z literatury: PYSZKO, Jan, ed. *Zaolzie w świetle faktów i dokumentów oraz oczach obcych 1918–1945*. Cz. I. Bazylea, 1998. Zajímavě se tyto postoje historiků propisují i do mediální scény, která dodnes formuje myšlení široké veřejnosti. Srov. Polacy na Śląsku Cieszyńskim. In: *YouTube* [online]. [cit. 2023-12-17]. Kalendarz historyczny 11.X zajecie Zaolzia 1938 – akt sprawiedliwosci czy zemsta? In: *YouTube* [online]. [cit. 2023-12-17]. Militarne aspekty wojny czechoslowacko-polskiej. In: *YouTube* [online]. [cit. 2023-12-17]. Zajecie Zaolzia w 1938 r. In: *YouTube* [online]. [cit. 2023-12-17]. Konflikt o Zaolzie. Czy sojusz Polski i Czechoslowacji byl możliwy? (1919–1938). In: *YouTube* [online]. [cit. 2023-12-17].

¹⁵ Typickým příkladem je již jen diskuze historiků, jak jaké pojmy používat ve vztahu k zabraným částem Těšínska: Okupace, anexe, zábor, odstoupené území, obsazené, revindikace. Blíže: BORÁK, Mečislav. K problémům periodizace dějin Slezska v letech 1938–1945. In: *K periodizaci dějin Slezska*. Opava: Slezská univerzita, 2008, s. 189–197.

¹⁶ Příkladem může být práce Edwarda DŁUGAJCZYKA *Tajny front na granicy cieszyńskiej: Wywiad i dywersja w latach 1919–1939*, i když kritika části polských historiků a veřejnosti, která vydání publikace provázela, zároveň potvrzuje skutečnost, že toto téma je stále emocionálně citlivé s tendencí ovlivňovat ať už přímo nebo nepřímo historické bádání a publikaci jeho výsledků. TOMASZEWSKI, Jerzy, ed. *Projekty polityki polskiej wobec Czechów na Zaolziu po 1. października 1938. Slezský sborník*, 2002, č. 4, s. 305–310.

lišit. Konkrétní vyhodnocení a analýza událostí souvisejících se sporem o Těšínsko v období 1918–1947 představují názornou ilustraci těchto přístupů. V průběhu druhé poloviny minulého století se obě historické tradice často musely přizpůsobovat ideologickým tlakům s cílem udržet dobré vztahy mezi slovanskými národy. Například polský postoj k událostem roku 1938, jenž zahrnoval kritiku beckovské sanační politiky, se částečně přiblížil českému názoru. Po roce 1990 ale došlo k částečnému posunu a k obhajobě polské meziválečné politiky. Častým jevem se stala tendenční historická publicistika, kde amatérští historici a národnostní aktivisté s využitím sociálních sítí prezentovali své pohledy na historii bez valného ohledu na fakta. Oponenti těchto názorů pak byli prezentováni ne jako odborní oponenti, ale jako nepřátelé.

Z této situace vychází také do jisté míry oprávněná kritika československé historické komunity. Podle této kritiky není tématu „teroristických“ útoků ze strany Československa, reprezentovaných především skupinou tzv. Slezského odboje na přelomu let 1938 a 1939, věnována dostatečná pozornost. Nedostatek pozornosti je patrný jak v rozsahu, tak v úsilí věnovaném výzkumu těchto událostí, zejména ve srovnání s polskými diverzními aktivitami, které byly polskou stranou podrobněji zkoumány.¹⁷ Této výtce nezbyvá než dát částečně za pravdu,¹⁸ protože činnost Slezského odboje je zmíněna v historických pracích jen okrajově¹⁹ a k tématu bylo publikováno jen několik článků, z nichž lze vyzdvihnout především práce M. Boráka, kterého lze označit za autora, jehož podstatná badatelská a publikační činnost je spojena právě s česko-polskými vztahy. Právě oblast Zaolzí je jedním z významných prvků těchto vztahů a Borák se jim věnoval v mnoha svých člancích či příspěvcích v rámci vědeckých konferencí. Otázkou vzniku Slezského odboje a jednou z jeho ústředních postav se zabývá v příspěvku *Joža Vochala a slezský odboj*.²⁰ Snad nejvýznamnější prací související s tímto tématem je práce *Česká diverze na Těšínsku v letech*

¹⁷ Např. práce: DŁUGAJCZYK, Edward. *Tajny front na granicy cieszyńskiej: Wywiad i dywersja w latach 1919–1939*. Katowice: Śląsk, 1993 nebo BADZIAK, Kazimierz; MATWIEJEW, Gennadij a SAMUŚ, Paweł. „Powstanie“ na Zaolziu w 1938 r.: polska akcja specjalna w świetle dokumentów Oddziału II Sztabu Głównego WP. Warszawa: Adiutor, 1997 nebo DESZCZYŃSKI, Marek. *Ostatni egzamin: Wojsko Polskie wobec kryzysu czechosłowackiego 1938–1939*. Warszawa: Neriton, 2003.

¹⁸ Z pohledu autora této práce je tato skutečnost logická, neboť v polském případě se jednalo o státem organizované (byť utajované) aktivity, které bezprostředně souvisely s realizací jednoho z hlavních cílů polské zahraniční politiky a trvaly minimálně od roku 1934/5 do anexe v roce 1938. V případě Slezského odboje jde o aktivity z přelomu roku 1938/9, tedy z podstatně kratší doby, navíc týkající se oblasti, která z celospolečenského hlediska patří k méně významným, a nelze tedy očekávat obdobnou úroveň výzkumu a jeho publikování.

¹⁹ Jde především o práce historiků Žáčka, Boráka, Valenty, Neničky a Bílka. Srov. též mediální rozměr: Těšínské jablko sváru. In: *YouTube* [online]. [cit. 2023-12-29].

²⁰ BORÁK, Mečislav. Joža Vochala a Slezský odboj. *Práce a studie Muzea Beskyd ve Frýdku-Místku*, 1993, č. 8, s. 28–34.

1938–1939²¹. Tato práce obsahuje nejen základní informace k vzniku této organizace, ale popisuje také její působení, identifikuje některé členy Slezského odboje, předkládá první informace k počtu jednotlivých útoků, snaží se je analyzovat a formovat teze o činnosti této organizace a jejím vztahu k politickým a vládním elitám. Další zajímavé skutečnosti, které toto téma opět projasňují, pak nabízí práce *Neznámé dokumenty k činnosti tzv. Slezského odboje*.²² Zde se Borák ještě více zaměřuje na vztah vládních a politických představitelů Československa a činnosti Slezského odboje na Těšínsku. Dokladem tohoto vztahu jsou pak dokumenty z tzv. „Mise generála Hrabčíka“, který byl pověřen předáním delimitovaného území, a jež jsou svědectvím složité situace, která na podzim roku 1938 na Těšínsku panovala. Borák ale dokáže historické události přiblížit také konkrétními dobovými příběhy. Typickým příkladem těchto historických sond pak jsou práce *Únos „bílého orla“*, *Incident u polského konzulátu v Moravské Ostravě*,²³ *Spor o chatu pod Velkým Polomem*²⁴, *Československo-polská malá válka v Čadce 25. listopadu 1938*²⁵ nebo práce sepsaná společně s R. Žáčkem *„Ukradené“ vesnice: musí Češi platit za 8 slovenských obcí?*²⁶ Z pohledu české historiografie jsou těžištěm roku 1938 především otázky související s celkovým vývojem krize závěru 30. let, s Mnichovskou konferencí a jejími důsledky, sekundárně pak v případě československo-polských vztahů politické a diplomatické kroky vedoucí k předáním části území Těšínska Polsku. Jádrem historických prací je opět reflexe politických kroků vrcholných politických představitelů Polska a Československa.²⁷

²¹ BORÁK, Mečislav. Česká diverze na Těšínsku v letech 1938–1939. *Slezský sborník*, 1996, roč. 94, č. 1, s. 45–53.

²² BORÁK, Mečislav. Neznámé dokumenty k činnosti tzv. Slezského odboje. *Slezský sborník*, 1998, roč. 96, č. 4, s. 297–308.

²³ BORÁK, Mečislav. Únos „bílého orla“. Incident u polského konzulátu v Moravské Ostravě. *Ostrava: příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska*. Ostrava: Profil, 1963.

²⁴ BORÁK, Mečislav. Spor o chatu pod Velkým Polomem. *Těšínsko*, 1998, roč. 41, č. 4, s. 9–10.

²⁵ BORÁK, Mečislav. Československo-polská malá válka u Čadce 25. listopadu 1938. *Historie a vojenství*, 1998, roč. 47, č. 4, s. 65–90.

²⁶ BORÁK, Mečislav a ŽÁČEK, Rudolf. „Ukradené“ vesnice: musí Češi platit za 8 slovenských obcí? 1. vyd. Český Těšín: Muzeum Těšínska v nakl. Sfinga v Ostravě, 1993.

²⁷ Např. VALENTA, Jaroslav. *Česko-polské vztahy v letech 1918–1920 a Těšínské Slezsko*. Ostrava: Krajské nakladatelství péčí Slezského ústavu ČSAV v Opavě, 1961. VALENTA, Jaroslav a kol. *Nástin dějin Těšínska*. Ostrava, Praha: Výbor pro územní správu a národnosti České národní rady, 1992. NĚMEČEK, Jan. *Od spojení k roztržce: vztahy československé a polské exilové reprezentace 1939–1945*. 1. vyd. Praha: Academia, 2003. KÁŇA, Otokar a PAVELKA, Ryszard (pseudonym, skutečným autorem Stefania Stanisławska). *Těšínsko v polsko-československých vztazích 1918–1939*. Opava: Slezský ústav ČSAV, 1970. GEBHART, Jan a KUKLÍK, Jan. *Druhá republika 1938–1939: svár demokracie a totality v politickém, společenském a kulturním životě*. Praha: Paseka, 2004. GEBHART, Jan a KUKLÍK, Jan. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha: Paseka, 2006. KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918–1938). Díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918–1929)*. 1. vyd. Praha: Libri, 2000. KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918–1938). Československo v krizi a v ohrožení (1930–1935)*. 2. vyd. Praha: Libri, 2018. NENÍČKA, Lubomír. *Druhá republika na Ostravsku 1938–1939*. 1. vyd. Opava: Ústav historických věd Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě, 2010. GAWRECKI, Dan. *Politické a národnostní poměry v Těšínském Slezsku 1918–1938*. Český Těšín: Muzeum Těšínska, 1999. GAWRECKI, Dan. *Těšínsko v období mezi světovými válkami (1918–1938)*. In: BORÁK, Mečislav, ed. *Nástin dějin Těšínska*. Ostrava, Praha: Advertis – Výbor pro územní správu a národnosti České národní rady, 1992.

Použité postupy a metody

Z metodologického pohledu považuji za zásadní multiperspektivní přístup, jehož nedílnou součástí bude potřeba rozpoznat a analyzovat vlastní předsudky a omezení, s cílem pochopit minulost v její plné komplexitě a dosažení vyváženého přístupu. Při výzkumu samotném a stejně tak i při sestavení textu této práce bylo nutno se vypořádat s relativně vysokým množstvím problémů vyplývajících z odlišností daných rozdílů v českém a polském jazyce, a to jak při tvarech jmen jednotlivých osob, jejichž uvádění v originálních pramenech je mnohdy značně vágní a libovolně se podřizuje českému nebo polskému jazykovému úzu. Bylo proto nutno zvolit jednotnou metodiku uvádění jednotlivých jmen, příjmení a názvů obcí. Vzhledem k tomu, že v textu práce je v českém jazyce u geografických názvů míst a obcí používán jejich český název, u lokalit nacházejících se na území Polska je pak používán název polský. V poznámce pak uvádím název uvedený v prameni. Složitější je situace s uváděním jmen a příjmení osob. Není výjimkou, že české prameny jména užívají v podobě české, resp. počeštěné, polské prameny pak v podobě polské, resp. popolštěné. V těchto případech se držím podoby jména a příjmení uvedené v citovaném prameni. Na případné odlišnosti upozorňuji v poznámkách. Citace z pramenů jsou zpravidla²⁸ uváděny v originálním jazykovém znění. Jádrem mé práce se týká oblasti, kterou lze geograficky vymezit na východě řekou Olší²⁹ a na západě řekou Ostravicí, na jihu slovenskou hranicí a na severu městem Bohumín. V podstatě se jedná o část území historického těšínského knížectví, zvláště pak o tu jeho část, která byla rozhodnutím velmocí po první světové válce přiřčena Československu. Jádrem sporu mezi Polskem a Československem bylo však především území nazývané v polské literatuře a z polské teritoriální perspektivy Zaolzie, tedy území položené za řekou Olzou (Olší), které bylo v rámci předběžné dohody z 5. listopadu 1918 mezi polskou Radou Narodową Księstwa Cieszyńskiego a jejím českým protějškem prozatímně svěřeno do polské správy. V polské historiografii se používá rovněž výraz Śląsk Zaolziański. Tento v podstatě spíše slangový a geograficky nepřilíš výstižný termín (z české perspektivy by se jednalo spíše o jakési „Předolší“) pro jeho krátkost a jednoduchost v poslední době přebírá postupně i část české historiografie, aniž by při tom akceptovala v něm skrytou podstatu polského nároku na předmětné teritorium. Ve své práci budu primárně v následujícím textu

²⁸ Výjimkou je seznam jednotlivých bojůvek, jejichž původ je většinou z polských pramenů a jejichž překlad do češtiny provedl autor této práce.

²⁹ Z polské perspektivy Olzou, srov. diskuzi na toto téma např. GARTNEROVÁ, Jana. *Olše nebo Olza, názvoslovná komise zvažuje změny* [online]. 18. 12. 2017 [cit. 2023-12-09].

pro toto území používat počeštěnou formu výrazu Zaolzie³⁰ tedy „Zaolzi“, neboť mi připadá historicky a kontextuálně přesnější, i když úřední český název řeky je Olše. Bude-li to však tematicky³¹ a sémanticky vhodnější, mohou být použity výrazy oba, popř. i označení „Těšínsko“³².

Neopomenutelný aspekt, který jsem musel zvážit při své práci, spočívá v etických výzvách spojených s prezentací a interpretací událostí. V období, na které se práce zaměřuje, byla činnost ozbrojených skupin charakterizována nejen letákovými či propagandistickými akcemi, ale i útoky na život a zdraví civilistů, často těch politicky angažovaných, a příslušníků ozbrojených složek, přičemž k těmto útokům docházelo použitím fyzického násilí, granátů, výbušnin a střelných zbraní. Přestože tyto akty byly v rozporu s tehdy platnou legislativou³³, část veřejnosti a někteří představitelé politických či ozbrojených složek je považovali za legitimní vyjádření národního odporu. Podobně lze posuzovat i činy polských bojůvkářů nebo násilí aplikované polskou administrativou na okupovaných územích. Důkladná kritická analýza těchto narativů si proto vyžaduje nejenom historický přehled, ale i filozofickou reflexi zkoumající, do jaké míry jsou tyto činy eticky obhajitelné v daném politickém a sociálním rámci a jak mohly ovlivnit jejich následnou interpretaci. S tím jsou spojeny i aspekty jako značné riziko poškození reputace zúčastněných osob a možný dopad na jejich potomky. Při prezentaci kontroverzních faktů obsahujících popisy násilí, zveřejnění jmen útočníků nebo obětí a dalších identifikačních údajů jsem si vědom potenciálního vyvolání negativních reakcí u rodin dotčených osob. Cílem této práce je však v rámci historického bádání osvětlit minulé události a poskytnout hlubší vhled do naší historie. Z tohoto důvodu jsem se s pevným odhodláním udržet vědeckou a historickou objektivitu a integritu rozhodl k prezentaci sporných faktů se všemi zjištěnými detaily, přičemž kladu důraz na etickou stránku výzkumu a snažím se zachovat nejvyšší možnou míru respektu vůči osobám zapojeným do zkoumaných událostí.

³⁰ Tuto formu jsem upřednostnil, byť jsem si vědom i jejích „slabin“ a dalších možných alternativ, viz MARTÍNEK, Libor. Jak překládat pojem Zaolzie? *Těšínsko*, 2010, roč. 53, č. 3, s. 28–30.

³¹ Viz výše uvedené důvody k používání jmen v originální, či počeštěné formě.

³² Tento název používali českoslovenští doboví politici a příslušníci vojenských a policejních složek. Např. policejní ředitel Bača nebo gen. Vicherek a Hrabčík. Ve svých pracích jej používají také někteří historici. Srov. BORÁK, Mečislav. Česká diverze na Těšínsku v letech 1938–1939. *Slezský sborník*, 1996, roč. 94, č. 1, s. 45–53.

³³ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. § 311 Teroristický útok – Trestá se ten, kdo záměrně spáchá násilný čin, kterým ohroží život, zdraví nebo majetek ve velkém rozsahu za účelem zastrašení obyvatelstva nebo narušení ústavního zřízení nebo obrany státu. § 312 Teror – Trestá se ten, kdo podporuje nebo připravuje teroristický útok nebo se do něj zapojuje jako člen teroristické skupiny. § 313 Podpora a propagace terorismu – Trestá se ten, kdo veřejně vyzývá k teroristickému útoku nebo šíří propagandu zaměřenou na podporu terorismu. § 314 Financování terorismu – Trestá se ten, kdo poskytuje nebo shromažďuje finanční prostředky nebo jiné majetkové hodnoty určené k použití pro teroristický útok nebo teroristickou skupinu.

Stručný obsah práce

Těšínsko je oblastí našeho státu, která se nachází na severovýchodním okraji České republiky u hranic Polska a Slovenska. V raných dobách vzniku našeho samostatného státu v roce 1918 byla jeho pozice strategická. S ohledem na tehdejší geografické uspořádání spolu s dalšími historickými, kulturními a ekonomickými reáliemi však představovala určitý destabilizující prvek. Jádrem problému byl postoj dvou nástupnických států Polska a Československa, které si nárokovaly část tohoto území přibližně vymezeného plochou pozdějších okresů Český Těšín, Jablunkov a Fryštát, pro které jsem v této práci použil označení Zaolzí. Každý ze států formuloval své argumenty a důvody, kterými dokládal a obhajoval své nároky. Celou situaci pak komplikovaly i další skutečnosti, jakými byly rozdílná úroveň ekonomického rozvoje, náboženská praxe, kulturní a jazyková identifikace a především historická zkušenost a z toho vyplývající rozdílný vztah k mocnostem. Polská politická reprezentace v čele s Józefem Piłsudským usilovala o pozici středoevropské velmoci, která by hrála hlavní roli ve federativním konceptu tzv. Mezimoří. Výsledkem této koncepce měla být mocnost, která by dokázala konkurovat dvěma pro Polsko historicky nepřátelským státům, tj. Německu a Rusku. Československo, které se necítilo být ohroženo Německem ani Ruskem se však k této ideji nepřipojilo. T. G. Masaryk a poté E. Beneš viděli cestu k poklidnému rozvoji Československa spíše v rovině uzavírání aliančních smluv, které by „malému“ nástupnickému státu umožnily zajištěnou existenci. Již v roce 1918 došlo k prvnímu konfliktu, ve kterém si oba státy nárokovaly právě oblast Těšínska. Spor nakonec vyústil do krátkého střetu, ve kterém Československo své zájmy prosadilo vojenskou silou a tyto zisky pak dokázalo udržet i v rámci politických jednání. S tímto výsledkem se Polsko nikdy nesmířilo a právě ztrátu „Zaolzí“ vnímalo jako velkou historickou křivdu, která musí být jednou napravena. Tento postoj v polské politice přetrvával po celé meziválečné období. Stal se nedílnou součástí úvah, plánů a kalkulací politických, vojenských a zpravodajských elit. Vývoj geopolitické situace, zejména nástup fašistického Německa v 30. letech 20. století a jeho negativní vztah k Československu otevřel prostor pro úvahy o revizi versailleského systému, v tom i zpochybnění rozhodnutí konference velvyslanců ve Spa v roce 1920. Agresivní politika Adolfa Hitlera směřující k uspokojení územních nároků na pohraniční části Československa opírající se o smyšlené argumenty spojené s „útlakem a ohrožením“ německé národnostní menšiny otevřela pomyslnou Pandořinu skříňku. Polská politická reprezentace v čele s ministrem zahraničí J. Beckem rozehrála komplikovanou diplomatickou hru, ve které použila obdobné argumenty, tedy především ochranu údajně utiskované polské menšiny na Zaolzí. Své politické cíle však obdobně jako Německo neprosazovala jen na poli

diplomacie. Další kroky byly zejména od roku 1935 realizovány ve skrytu a za podpory zpravodajských struktur, především prostřednictvím „Oddziału II Sztabu Głównego“. Přípravovaly se diverzní a bojové oddíly, které byly cvičeny k tomu, aby na sporném území a v jeho okolí za pomoci teroru a ideologických aktivit souvisejících zejména s vybičováním nacionalistických a šovinistických nálad připravovaly podmínky k naplnění polských politických cílů, a to mj. k vyvolání tzv. „povstání utlačované menšiny“ a jeho využití k ozbrojené agresi s cílem připojení „ztraceného“ Zaolzí zpět k Polsku. Mimo jiné i tyto polské aktivity ve svém důsledku přispěly po obsazení části československého Těšínska Polskem ke vzniku a činnosti Slezského odboje na přelomu let 1938–1939 v oblasti Zaolzí a jeho okolí.

Slezský odboj vstoupil aktivně do dění v říjnu 1938. Tomuto kroku předcházely z pohledu Československa dvě významné historické události. Jednak podpis mnichovské dohody 30. září 1938, v jejímž důsledku přišly české země o svá historická pohraniční území. Celkem šlo téměř o 30 000 čtverečních kilometrů území, na kterém žilo 3,75 milionu lidí, z toho 850 000 Čechů. Druhou událostí byly aktivity polské vlády, kterými více či méně veřejně, diplomaticky, ale také vojensky a skrytě zpravodajsky realizovala kroky směřující k získání Zaolzí. Tyto aktivity vyvrcholily rovněž dne 30. září 1938, kdy krátce před půlnocí vyslanec Kazimierz Papée v Praze předal ministru zahraničí Kamilu Kroftovi ultimativní nótu. V té polská strana požadovala do poledne 1. října 1938 stažení československého vojska a policie z Těšínska a úplnou evakuaci určeného území během 24 hodin. Po marných diplomatických snahách československé politické reprezentace, která vnímala, že Polsko je rozhodnuto své zájmy prosadit i silou, 1. října 1938 Československo kapitulovalo a podmínky ultimáta přijalo. V nastalé situaci byly československé úřady nuceny realizovat bezprostřední evakuaci, a to jak z pohledu materiálního, tak personálního, což představovalo extrémně náročný logistický a organizační úkol. Významnou roli zde sehráli dva generálové a jimi řízené týmy. Šlo o generála Hrabčíka a generála Brauna. Co však zůstalo mimo zorné pole vlády, bylo obyvatelstvo, které žilo na zabraném území. Šlo téměř o 200 000 obyvatel převážně polské národnosti, nemalá část hlásila k národnosti české, méně početné zastoupení měli Němci a poměrně velké množství obyvatel tvořili národnostně nepříliš vyhranění Šlonzáci, inklinující mnohdy dle momentální politické situace k Polákům, Čechům, či Němcům.

Již před realizací záboru bylo polskými politiky s největší pravděpodobností rozhodnuto, že na zabraném území budou podniknuty kroky, kvůli kterým dojde k významné migraci, a velká část obyvatelstva, která se neidentifikuje jako polská, bude nucena území opustit. Způsob,

kterým bylo tohoto cíle dosahováno, byl teror místního obyvatelstva doprovázený množstvím ekonomických a sociálních perzekucí. Ozbrojené útoky na představitele československého státu, ale i běžné občany probíhaly nejen v emotivně nacionálně vypjatém období bezprostředně před ultimátem, ale i po celou dobu záboru. Stejně tak tomu přispělo fyzické týrání mužů, žen a dětí, na kterém se podíleli jak polští bojůvkáři, tak policisté a někdy i vojáci a další oficiální struktury. Toto chování bylo z pohledu polských politiků velmi účelné. Území opustilo 30 000 Čechů a přes 5 000 Němců. Ostrava a posléze i další oblasti republiky se musely vypořádat s obrovskou vlnou uprchlíků včetně socio-ekonomických problémů, které s migrací souvisely. Československá vláda nebyla na tuto situaci dostatečně připravena, proto také její kroky byly zejména v počátcích velmi nekoordinované a rozpačité. Ještě složitější byla situace v záboru. Přestože byly jak centrální orgány v Praze, tak i místní policejní, vojenské a správní instituce kontinuálně zpravovány o násilné perzekuci československých občanů, nedokázaly a zčásti ani objektivně nebyly schopny na tuto situaci efektivně reagovat. Toto selhání vyústilo ve spontánní odpor obyvatel, kteří se začali od října 1938 organizovat do malých skupinek, které pak byly zastřešeny společným názvem Slezský odboj.³⁴

Badatelskou činností se podařilo vyhledat 132 případů souvisejících s aktivitami Slezského odboje, u nichž se daly identifikovat alespoň základní údaje, jakými jsou doba, místo útoku a jeho charakter. I když se některé z údajů, které bylo možno komparovat v různých zdrojích, mírně lišily, lze konstatovat, že jak u polských, tak u československých zdrojů nebyla zjištěna snaha informace zásadně ovlivňovat, nebo dokonce zcela fabulovat. Po zvážení rozsahu všech explorovaných dat, jejich kontextualizaci co do charakteru, obsahu a časového rozptýlu lze konstatovat, že jejich počet umožnil nejen zmapovat působení bojůvkářů, ale také získat klíčová data k objektivní interpretaci a pochopení širších souvislostí i strategií používaných Slezským odbojem.

Úspěšná odbojová činnost, která má vést k destabilizaci, popřípadě svržení „nepřátelského“ režimu, vyžaduje několik zásadních předpokladů. Jsou jimi: dobrá organizace, kvalitní výcvik, ekonomické a materiální zázemí a silná motivace. Pokud budou vzaty v úvahu tyto aspekty a vztaženy na Slezský odboj působící v rozmezí od září 1938 až do března 1939

³⁴ Zde je však třeba uvést, že právě v období konfliktů v tzv. „plebiscitním období“ vzniká „tradice“ bojůvek a jejich „přesvědčovací“ aktivit. Je vysoce pravděpodobné, že i v roce 1938 počítala část obyvatel s možností vyřešení celého sporu formou plebiscitu, a tak aktivity Slezského odboje mohly být vnímány jako jistý druh „nátakových“ aktivit. Této teorii mohlo nasvědčovat i chování vládních představitelů, kteří zejména v začátcích konfliktu vyzývali obyvatelstvo, aby zabrané území neopouštělo. Srov. Neopouštějte svá místa v pohraničí! *Národní politika*, č. 272, 3. 10. 1938. Zůstat na místě! *Lidové noviny*, č. 498, 4. 10. 1938, s. 5. Neopouštějte pohraničí! *Duch času*, č. 232, 2. 10. 1938, s. 3. Všichni zůstaneme na svých místech. *České slovo*, č. 272, 2. 10. 1938, s. 1. Neopouštějte svá bydliště. *Moravskoslezský deník*, č. 271, 2. 10. 1938, s. 1. Neopouštějte smíšená území. *Lidové noviny*, č. 496, 3. 10. 1938, s. 1.

na Zaolzí, pak je možno ze získaných materiálů pozitivně hodnotit jen silnou motivaci. Občané Československa vyhánění ze záboru byli vzniklou situací nesmírně negativně emocionálně zasaženi, dennodenní svědectví o šikaně, bití a dalších útrapách vysídlenců, kteří přicházeli do Ostravy, jen usnadňovalo jejich radikalizaci a ochotu začít jednat. Tato snaha pak byla umocňována neschopností centrální vlády jednat a zamezit příkoří, kterému byli „nechtění Češi“ na Zaolzí vystaveni. Právě mezi vysídlenci se snadno „rekrutovali“ členové Slezského odboje, kteří pak byli připraveni jednat. Někdy na základě ideálů, jindy ze msty nebo z příslibu určitých ekonomických výhod. Na rozdíl od polských bojůvkářů, u kterých dnes odborná veřejnost nepochybuje o skutečnostech, že jejich diverzní činnost byla státními strukturami nejen podporována, ale dokonce dlouhodobě organizována a financována, lze ze získaných materiálů doložit, že na úrovni československé vlády a ministerstev, stejně jako generálního štábu a dalších vysoce postavených důstojníků nebyla činnost Slezského odboje nijak organizována ani systematicky podporována. Naopak v lednu 1939 byli generál Hrabčík a viceprezident země Moravskoslezské Karel Drbal určeni k totálnímu potlačení Slezského odboje a k tomu vybaveni značnými pravomocemi.

Nejasná zůstává otázka ojedinělé podpory některými vyššími důstojníky ozbrojených složek. Především jde o generála Vicherka, generála Brauna, generála Syrového, popř. policejního ředitele Baču. Mnozí odbojáři je ve svých vzpomínkách zmiňují, popřípadě se na ně odkazují. O podezření, že mohli být do odbojové činnosti zapojeni nebo ji alespoň podporovali nebo nevěřejně kryli, by mohla svědčit i určitá nevraživost, která panovala zejména mezi generálem Hrabčíkem a generálem Vicherkem a policejním ředitelem Bačou, a některá svědectví pamětníků, především Ing. Českého. Nicméně k nezpochybnitelnému závěru v této oblasti nebyly nalezeny dostatečné podklady. Naopak za doloženou lze považovat podporu, která byla Slezskému odboji poskytována nižšími důstojníky armády a policie. Příčina se jeví poměrně logická, místní lidé byli s krajem a obyvatelstvem daleko více spjatí a zejména důstojníci ozbrojených složek, kteří ze své podstaty jsou vychovávaní a ideově vedeni k ochraně obyvatelstva, nesli neschopnost vlády chránit své občany v přímé konfrontaci s jejich strádáním jistě mnohem hůře než politici nebo vysocí vojenští představitelé působící ve „vzdálené“ Praze. Zároveň je však třeba připustit, že motivace podporovat Slezský odboj mohla mít v některých ojedinělých případech i jiný kontext. Na destabilizaci regionu měly zájem německé zpravodajské kruhy, které tak vytvářely podmínky pro realizaci svých geopolitických cílů. Ovšem i podpora z této úrovně ozbrojených složek nebyla nijak významná a rozhodně ne systematická. Tato skutečnost je zřejmá z analýzy útoků. Ty prokazují zásadní nedostatky v plánování bojových operací a ve způsobu jejich provedení. Také samotní účastníci odboje připouštěli, že měli problémy s ovládnutím zbraní a jejich

použitím, což potvrzuje absenci profesionálního výcviku. Dalším faktem svědčícím o neprofesionalitě a určitém amatérismu bojůvkářů je absence hlubšího strategického myšlení. Jak již bylo uvedeno, úspěšná odbojová činnost má vést k destabilizaci, popřípadě svržení „nepřátelského“ režimu. Útoky Slezského odboje snad části obyvatel mohly přinést krátkodobé uspokojení a neodůvodněnou naději na změnu situace. Brzy se však ukázalo, že působily pravý opak. Polská politická reprezentace velmi účelně tyto kroky využila k odvedení pozornosti od zcela nepřijatelného polského chování v záboru a k odůvodnění ještě intenzivnějších represivních a vysídlovacích kroků. Na účelové chování polské vlády, které aktivity Slezského odboje jednoznačně vyhovovaly, nakonec musela zareagovat i československá vláda. Do pohraničí v lednu 1939 vysílá generála Hrabčíka a K. Drbala. Tato dvojice doplněná místními autoritami díky svým pravomocím a silnému politickému vlivu přes určité osobní diskrepance společným úsilím doplňovaným také spoluprací s polskými autoritami reprezentovanými především katovickým vojvodou Gražinským na přelomu února a března 1939 činnost Slezského odboje definitivně ukončí.

Závěrem lze konstatovat, že organizace Slezský odboj působila na území, které bylo Polsku odstoupeno na základě ultimáta z 30. září 1938 od měsíce října 1938 do přelomu února a března roku 1939. Za hlavní příčinu lze označit nesouhlas se samotným odstoupením území, které mnozí občané záboru vnímali jako zradu a mnohdy nebyli schopni přijmout širší politický koncept, který československou vládu k tomuto kroku vedl. Tento nesouhlas pak ještě vyostřilo kruté a násilné chování polských bojůvkářů, ale také představitelů legitimní státní moci, jehož cílem bylo na zabraném území vytvořit takovou situaci, která by v budoucnu minimalizovala problémy s československou menšinou. Občané, kteří se právem cítili opuštění, tak spontánně začali tvořit jednotlivé skupiny odbojářů a snažili s neoficiální podporou několika místních patriotů z oblasti ozbrojených složek své zájmy prosazovat se zbraní v ruce. Tyto bojůvky však byly roztříštěné, špatně organizované, bez řádného vojenského diverzního výcviku a s nedostatečnou výzbrojí. Jejich působení, přestože je mnohdy svědectvím osobní statečnosti, nepoddajnosti a hrdého vzdoru, nemohlo situaci nijak zvrátit a je spíše smutným svědectvím složitého období konce 30. let. Polsko tímto vítězstvím však nezískalo žádnou strategickou výhodu, spíše naopak. Vyřazení Československa a jeho mocenského vlivu ze středoevropského prostoru snížilo vojenské obranné postavení Polska. Tato skutečnost byla ještě umocněna nárůstem německého vlivu, který se projevil i v politických preferencích Slovenska. Dosažení Polskem vysněného cíle – společné hranice s Maďarskem – a jeho mocenský význam tak byly značně relativizovány. Celá situace na Zaolzí, pocit zrady a krivdy vnímaný částí československé veřejnosti neměla možnost se ještě hlouběji propast do duší místních obyvatel, protože obsazením republiky

ze strany Německa se objevil nebezpečnější nepřítel. Začíná se zde psát další historie Slezského odboje. Po 15. březnu 1939 jsou to často osoby zapojené do Slezského odboje, které pomáhají mnohým exponovaným osobám v útěku do Polska, kde se postupně zapojují do protifašistických aktivit. Mnozí z účastníků Slezského odboje se transformovali do dalších odbojových skupin, ve kterých působili až do konce války. Spor o Těšínsko-Zaolzí hrál ve vzájemných vztazích obou států roli i v následujících letech, když ne nejdůležitější, tak stále významnou. Tento spor však již probíhal v režii sovětské vlády, která jej používala k prosazení svých politických zájmů.

Abstrakt

Práce je věnována problematice tzv. Slezského odboje, který na přelomu let 1938–1939 výrazně zasáhl do událostí v oblasti Zaolzí na československo-polském pomezí, jež bezprostředně souvisely se zabráním části Těšínska ze strany Polska v roce 1938. Hlavním cílem práce bylo v kontextu československo-polských vztahů od roku 1918 objasnit příčiny a okolnosti vzniku a činnosti Slezského odboje, shromáždit údaje o jeho členech a sympatizantech, o jeho aktivitách a o případné individuální nebo organizované podpoře ze strany orgánů státu.

Studiem a porovnáním archivních materiálů civilního i vojenského a policejního charakteru, dobových tiskových materiálů i zaznamenaných výpovědí přímých účastníků se podařilo vyhledat 132 případů konkrétních akcí, u nichž bylo možné identifikovat alespoň základní údaje, jakými jsou doba, místo útoku a jeho charakter. Takto bylo zmapováno a následně v dobových souvislostech interpretováno působení bojůvek, které se řadily pod tzv. Slezský odboj včetně strategií a prostředků, jež byly v boji proti polským úřadům, policii a aktivistům z řad civilního obyvatelstva využívány. Zároveň bylo zmapováno také personální obsazení Slezského odboje a získání informací o osobních a sociálních charakteristikách odbojářů, přičemž se podařilo identifikovat 114 odbojářů.

Vytvořením seznamu účastníků Slezského odboje, kteří byli aktivní v období 1938–1939, společně s analýzou 132 doložených akcí a s dalšími historickými materiály se pak podařilo nashromáždit dostatek podkladů, na jejichž základě bylo možno realizovat také hlavní cíl práce – objasnění okolností vzniku Slezského odboje a jeho organizačních a velitelských struktur v době jeho nejintenzivnějšího působení, tedy především v období od října 1938 do února 1939.

V práci je pochopitelně rovněž podrobně rozebrána problematika souvislostí polského záboru a následné evakuace a s tím související úloha československých vojenských a policejních orgánů, přičemž značná pozornost je věnována misi generála Hrabčíka, která se Slezským odbojem významným způsobem souvisela.

Autor v práci dochází k závěru, že v Slezský odboj byl do značné míry motivován nejen krutým a násilným chováním polských úřadů a bojůvkářů z řad civilního polského obyvatelstva vůči obyvatelstvu českému, ale též selháním „pražských“ politiků, kteří nebyli schopni kritickou situaci na Těšínsku efektivně řešit. Občané, kteří se právem cítili opuštění, tak spontánně začali tvořit jednotlivé skupiny odbojářů a snažili s neoficiální podporou několika místních patriotů z oblasti ozbrojených složek své zájmy prosazovat se zbraní v ruce.

Tyto bojůvky však byly roztržštěné, špatně organizované, bez řádného vojenského diverzního výcviku a s nedostatečnou výzbrojí, a neměly tedy šanci dosáhnout ve svém snažení reálného úspěchu.

Klíčová slova

Slezský odboj, Zaolzí, Těšínsko, bojůvky, generál Hrabčík, československo-polské pomezí, zábor, evakuace, diverzní akce.

Abstract

The thesis focuses on the issue of the so-called Silesian Resistance, which played a significant role at the turn of 1938-1939 in shaping events in the Trans-Olza Silesia region, situated along the Czechoslovak-Polish border. These events were directly connected to Poland's occupation of part of Cieszyn Silesia in 1938. The primary objective of the thesis is to elucidate the origins, causes, and activities of the Silesian Resistance within the broader context of Czechoslovak-Polish relations since 1918. It aims to gather data on its members, sympathizers, activities, and any support received—whether organized or individual—from state authorities.

Through an analysis of archival materials—civil, military, and police records—as well as contemporary press articles and testimonies from direct participants, the study identifies 132 specific cases of resistance actions, detailing basic data such as the time, place, and nature of each action. This research further documents and interprets the role of women fighters within the Silesian Resistance, examining their strategies and methods in resisting Polish authorities, police forces, and civilian activists. Additionally, the thesis maps the composition of the Silesian Resistance, providing insights into the personal and social profiles of the fighters, identifying a total of 114 resistance members.

By compiling a list of participants in the Silesian Resistance active during 1938–1939 and analysing 132 documented events alongside other historical sources, the thesis gathers sufficient material to achieve its primary aim: to clarify the circumstances surrounding the emergence of the Silesian Resistance and its organizational and command structures during its peak period of activity, primarily from October 1938 to February 1939.

The thesis provides a detailed examination of the Polish occupation and subsequent evacuation, emphasizing the role of the Czechoslovak military and police authorities. It also pays considerable attention to the mission of General Hrabčík, whose activities were closely linked to the Silesian Resistance.

The author concludes that the Silesian Resistance was largely driven by two main factors: the brutal and violent actions of the Polish authorities and armed civilians against the Czech population, and the perceived failure of the “Prague” politicians to effectively address the critical situation in the Cieszyn region. Feeling abandoned, citizens spontaneously formed independent resistance groups, and, with the unofficial support of local patriots within the armed forces, attempted to defend their interests by force. However, these groups were

fragmented, poorly organized, lacked proper military training, and were insufficiently armed, leaving them with little chance of achieving significant success in their efforts.

Keywords

Silesian resistance, Trans-Olza Silesia, Cieszyn Silesia, paramilitary groups, General Hrabčík, Czechoslovak-Polish borderland, occupation, evacuation, sabotage operations.

Seznam použité literatury, pramenů a dalších zdrojů

Edice pramenů

BAŁOWSKI, Piotr, ed. *Dziennik Urzędowy Delegata Wojewody Śląskiego, 1938, R. 1, nr 1–10* [online]. 8. 10. 1938. Dostupné z: <https://sbc.org.pl/en/dlibra/publication/448553>. [cit. 2024-04-29].

BENEŠ, Edvard a HAUNER, Milan, eds. *Paměti*. 1. vyd. Praha: Academia, 2007. 3 sv. Historie. ISBN 978-80-200-1529-7.

BENEŠ, Edvard. *Šest let exilu a druhé světové války: řeči, projevy a dokumenty z r. 1938–1945*. 2., dopl. vyd. knihy „Tři roky druhé světové války“. Londýn: Týdeník „Čechoslovák“, 1945. 319 s.

BORÁK, Mečislav. Druhá fáze delimitace hranic mezi Československem a Polskem na Těšínsku v listopadu 1938 (výběr dokumentů). *Časopis Slezského zemského muzea*, 2000, série B, roč. 49, č. 1, s. 51–94. ISSN 1211–3131.

BORÁK, Mečislav. Neznámé dokumenty k činnosti tzv. Slezského odboje. *Slezský sborník*, 1998, roč. 96, č. 4, s. 297–308. ISSN 0037-6833.

BORÁK, Mečislav. Zábor Těšínska v říjnu 1938 a první fáze delimitace hranic mezi Československem a Polskem (výběr dokumentů). *Časopis Slezského zemského muzea*, 1997, série B, roč. 46, s. 206–248. ISSN 1211–3131.

ČELOVSKÝ, Bořivoj. *So oder so: řešení české otázky podle německých dokumentů 1933–1945*. 3. vyd., v Tilii 2. Šenov u Ostravy: Tilia, 2002. 543 s. ISBN 80-86101-55-X.

DŁUGAJCZYK, Edward a FAŁĘCKI, Tomasz. *Na Górnym Śląsku przed wybuchem wojny: wybór tekstów źródłowych z 1939 roku*. Katowice: Archiwum Państwowe w Katowicach, 1999. 324 s. ISBN 83-908360-4-1.

GAŚSIOR, Grzegorz. *Slezská matice osvěty lidové a národnostní otázka na Těšínsku 1920–1938: výběrová edice dokumentů*. 1. vyd. Český Těšín: Kongres Poláků v České republice, Dokumentační centrum, 2020. 687 s. ISBN 978-80-87381-29-8.

KORNAT, Marek; DŁUGOŁĘCKI, Piotr; KONOPKA-WICHROWSKA, Maria a PRZYŁUSKA, Marta. *Polskie dokumenty dyplomatyczne 1938*. Warszawa: Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 2007. 894 s. ISBN 978-83-89607-18-8.

MASARYK, Jan. *Volá Londýn*. Vyd. v Panoramě 1. Praha: Panorama, 1990. 266 s., 16 s. obr. příl. ISBN 80-7038-201-5.

MINAŘÍK, Pavel a ŠRÁMEK, Pavel, eds. Dokumenty československé armády z podzimu 1938: operační dokumentace vyšších velitelství od 24. do 28. září. I. armáda. *Historie a vojenství*, 1997, roč. 46, č. 1, s. 131–158. ISSN 0018-2583.

OTÁHALOVÁ, Libuše a ČERVINKOVÁ, Milada, eds. *Dokumenty z historie československé politiky 1939–1943. (I), Vztahy mezinárodní diplomacie k politice československé emigrace na západě, Svazek 2*. Praha: Academia, 1966. 412 s., 4 s. obr. příl.

STÁTNÍ ÚŘAD STATISTICKÝ. *Statistický lexikon obcí v zemi České: úřední seznam míst podle zákona ze dne 14. dubna 1920, čís. 266 Sb. zák. a nař.* 1 sv. Praha: Orbis, 1934.

ŠTĚPÁN, Václav. *Alois Vařejka a jeho doba*. Přerov: Šárka, 2007. 310 s. ISBN 978-80-86584-11-9.

ŠTOVÍČEK, Ivan a VALENTA, Jaroslav, eds. *Československo-polská jednání o konfederaci 1939–1944: 1. sv. československé diplomatické dokumenty*. Praha: Karolinum, 1995. 449 s. ISBN 80-7184-123-4.

TOMASZEWSKI, Jerzy. *Protektorat Czech i Moraw w dokumentach polskiej służby zagranicznej. Teki archiwalne*, 1982, roč. 19. ISSN 0494-9986.

Monografie

BADZIAK, Kazimierz; MATWIEJEW, Gennadij Filippovič a SAMUŚ, Paweł. „Powstanie” na Zaolziu w 1938 r: polska akcja specjalna w świetle dokumentów Oddziału II Sztabu Głównego WP. Warszawa: Adiutor, 1997. 191 s. ISBN 8386100214.

BARTOŠ, Josef a TRAPL, Miloš. *Československo 1918–1938*. 3. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. 156 s. ISBN 80-244-0267-X.

BECK, Józef a DRYGALSKI, Henryk. *Ostatni raport*. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1988. 238 s. ISBN 8306015673.

BIELOVODSKÝ, Andrej. *Severné hranice Slovenska*. Bratislava: Ústredná správa Slovenskej ligy, 1946. 169 s.

BÍLEK, Jiří. *Kyselá těšínská jablíčka: československo-polské konflikty o Těšínsko 1919, 1939, 1945*. Praha: EPOCH, 2011. Polozapomenuté války. ISBN 978-80-7557-150-2.

BITTNEROVÁ, Dana a MORAVCOVÁ, Mirjam. *Kdo jsem a kam patřím? Identita národnostních menšin a etnických komunit na území České republiky*. Praha: Sofis, 2005. 459 s. ISBN 80-902785-8-2.

BORÁK, Mečislav a ŽÁČEK, Rudolf. „Ukradené“ vesnice: musí Češi platit za 8 slovenských obcí? 1. vyd. Český Těšín: Muzeum Těšínska v nakl. Sfinga v Ostravě, 1993. 32 s. ISBN 80-85491-43-5.

BORÁK, Mečislav a ŽÁČEK, Rudolf. Role Slezska v zahraničních vztazích ČSR vůči Německu a Polsku v letech 1918–1938 In: VALENTA, Jaroslav; VORÁČEK, Emil a HARNA, Josef, eds. *Československo 1918–1938. Osudy demokracie ve střední Evropě. Sborník mezinárodní vědecké konference*. Praha: Historický ústav, 1999. 687 s. ISBN 808526899X.

BORÁK, Mečislav. *K problémům periodizace dějin Slezska v letech 1938–1945: K periodizaci dějin Slezska*. Opava: Slezská univerzita, 2008. ISBN 978-80-7248-496-6.

BORÁK, Mečislav. *Očima Poláků: historie a současnost československo-polských vztahů a polská menšina v Československu v zrcadle polského tisku na Těšínském Slezsku v letech 1989-1992: komentovaná bibliografie*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Filozoficko-přírodovědecká fakulta, Ústav historických věd, 2010. ISBN 978-80-7248-573-4.

BORÁK, Mečislav. Polská menšina v České republice. In: GABAL, Ivan. *Etnické menšiny ve střední Evropě: konflikt nebo integrace*. 1. vyd. Praha: G plus G, 1999. 342 s. ISBN 978-80-86103-23-5.

BORÁK, Mečislav. Proměny obrazu „toho druhého“ v česko-polských vztazích v pohraničních regionech (předpoklady a možnosti výzkumu) In: KOZERA, Bartłomiej a LIS, Michał, eds. *Śląsk Opolski i Opawski w Unii Europejskiej. Postsocjalistyczny bagaż i unijne realia / Opolské a opavské Slezsko v Evropské unii, Postsocialistická zátěž a unijní realie*. Opole: Uniwersytet Opolski – Wydawnictwo Instytut Śląski, 2006, s. 98–106. ISBN 83-7395-205-5.

BORÁK, Mečislav. *Svědectví ze Životic: Těšínsko za druhé světové války a okolnosti životické tragédie*. Český Těšín: Muzeum Těšínska, 1999. 175 s. ISBN 80-902355-5-7.

BRANNA, Justyna. *Polacy w Czechach = Poláci v České republice*. Warszawa: Stowarzyszenie „Wspólnota Polska”, 2004. 32 s. ISBN 1231869321.

BRDEK, Miroslav a PRŮCHA, Václav. *Hospodárske dejiny Československa v 19. a 20. storočí*. Bratislava: Pravda, 1974. 616 s. ISBN 75-026-74.

CÍLEK, Roman. *Čas slz a vzdoru: kalendárium 1938–1945: den po dni: okupace, teror, odpor*. 1. vyd. Lidice [i.e. Nymburk]: Pro Památník Lidice vydal[o] nakl. Vega-L, 2015. 70 s. ISBN 978-80-87275-79-5.

DĄBROWSKI, Dariusz. *Od rywalizacji do współpracy: relacje polsko-czeskie w badaniach młodych historyków z Polski i Republiki Czeskiej*. Wrocław: KEW, 2003. 265 s. ISBN 8389185059.

DEJMEK, Jindřich, ed. a kol. *Československá zahraniční politika v roce 1938. 2 sv.: Dokumenty československé zahraniční politiky*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2000–2001. 591 s. ISBN 80-85864-84-3.

DEJMEK, Jindřich. *Československo, jeho sousedé a velmoci ve XX. století (1918 až 1992): vybrané kapitoly z dějin československé zahraniční politiky*. 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2002. 384 s. ISBN 80-86547-07-8.

DEJMEK, Jindřich. *Edvard Beneš: politická biografie českého demokrata. Část druhá, Prezident republiky a vůdce národního odboje (1935–1948)*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2008. 790 s. ISBN 978-80-246-1473-1.

DESZCZYŃSKI, Marek Piotr. *Ostatni egzamin: Wojsko Polskie wobec kryzysu czechosłowackiego 1938–1939*. Warszawa: Neriton, 2003. 497 s. ISBN 83-88973-61-4.

DŁUGAJCZYK, Edward. *Tajny front na granicy cieszyńskiej: Wywiad i dywersja w latach 1919–1939*. Katowice: Śląsk, 1993. ISBN 83-85831-03-7.

ELLINGER, Jiří. *Neville Chamberlain: od usmiřování k válce: britská zahraniční politika, 1937–1940*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. 592 s. ISBN 978-80-7106-987-4.

FRIEDL, Jiří. *Češi a Poláci na Těšínsku 1945–1949*. Praha: Historický ústav AV ČR. Brno: Conditio humana, 2012. ISBN 978-80-7286-204-7 (Historický ústav AV ČR). ISBN 978-80-905323-0-4 (Conditio humana).

FRIEDL, Jiří a kol. *Dějiny Polska*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2017. 690 s. ISBN 978-80-7422-306-8.

GAREK, Martin. Slovensko-poľské vzťahy od Mníchova 1938 po inkorporáciu kolaodstúpených území. In: PEKÁR, Martin a PAVLOVIČ, Richard, eds. *Slovensko medzi 14. marcom a salzburskými rokovaniami*. Prešov: Prešovská univerzita, 2007. 471 s. ISBN 978-80-8068-669-7.

- GAŚSIOR, Grzegorz. *Zaolží: Polsko-český spor o těšínské Slezsko 1918–2008*. Warszawa: KARTA, 2008. 168 s. ISBN 978-83-61283-13-3.
- GAŚSIOR, Grzegorz. *Polityka narodowościowa państwa na czechosłowackim Śląsku Cieszyńskim w latach 1920–1938*. 1. vyd. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2020. 490 s. ISBN 978-83-235-4724-2.
- GAWRECKÁ, Marie. *Československé Slezsko mezi světovými válkami 1918–1938*. 1. vyd. Opava: Slezská univerzita, Filozoficko-přírodovědecká fakulta, Ústav historie a muzeologie, 2004. 195 s. ISBN 80-7248-233-5.
- GAWRECKI, Dan. Těšínsko v období mezi světovými válkami (1918–1938). In: BORÁK, Mečislav, ed. *Nástin dějin Těšínska*. Ostrava, Praha: Advertis – Výbor pro územní správu a národnosti České národní rady, 1992.
- GAWRECKI, Dan. *Politické a národnostní poměry v Těšínském Slezsku 1918–1938*. Český Těšín: Muzeum Těšínska, 1999. 403 s. ISBN 80-902355-4-9.
- GAWRECKI, Dan a kol. *Dějiny Českého Slezska 1740–2000. II. díl*. Opava: Slezská univerzita, 2003. 363 s. ISBN 80-7248-226-2.
- GEBHART, Jan a KUKLÍK, Jan. *Druhá republika 1938–1939: svár demokracie a totality v politickém, společenském a kulturním životě*. Praha: Paseka, 2004. 315 s. ISBN 80-7185-626-6.
- GEBHART, Jan a KUKLÍK, Jan. *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek XVa. 1938–1945*. Praha: Paseka, 2006. 628 s. ISBN 80-7185-582-0.
- GROBELNÝ, Andělín, ed. *K otázkám dějin Slezska: diskuse a materiály z konference. Publikace Slezského studijního ústavu v Opavě; sv. 14*. Ostrava: Krajský národní výbor, 1956. 205 s.
- GROBELNÝ, Andělín. Německá menšina v Třinci a její spojení s Třetí říší. In: ZAHRADNÍK, Stanislav a kol. *Z dějin Třineckých železáren: Sborník*. Praha: Práce, 1970.
- GRUCHAŁA, Janusz. *Czeskie środowiska polityczne wobec spraw polskich: 1920–1938*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2002. 193 s. ISBN 83-226-1197-8.
- HEIMANN, Mary. *Československo: stát, který zklamal*. Havlíčkův Brod: Petrkov, 2020. 432 s. ISBN 978-80-87595-86-2.
- HRUBÝ, Jan. *Aféry první republiky: jak se hrálo v zákulisí*. 1. vyd. Praha: Práce, 1984. 207 s. ISBN 24-013-84.

CHLEBOWCZYK, Józef. *Nad Olzą: Śląsk Cieszyński w wiekach XVIII, XIX i XX*. Katowice: Śląsk, 1971. 254 s.

JANUSZEWSKA-JURKIEWICZ, Joanna. *Zaolzie w polityce rządu i opinii społeczeństwa polskiego (1925–1937)*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2001. ISBN 83-226-1072-6.

JELÍNEK, Petr. *Zahraničně-politické vztahy Československa a Polska 1918–1924*. 1. vyd. Opava: Matice slezská, 2009. 226 s., 32 s. tabulek, 10 s. barev. obr. příl. ISBN 978-80-86887-12-8.

K periodizaci dějin Slezska (sborník z pracovního zasedání v Opavě 11.–12. prosince 2007). 1. vyd. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Filozoficko-přírodovědecká fakulta, Ústav historických věd, 2008. 266 s. ISBN 978-80-7248-496-6.

KADŁUBIEC, Karol Daniel a kol. *Polská národní menšina na Těšínsku v České republice (1920–1995)*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 1997. 315 s. ISBN 80-7042-479-6.

KALETA, Petr, ed. *Národnostní otázka v Polsku a Československu v meziválečném období: sborník z mezinárodní vědecké konference (26.–27. 10. 2004) = Kwestia narodowa w Polsce i w Czechosłowacji w okresie międzywojennym: praca zbiorowa z międzynarodowej konferencji naukowej (26–27 X 2004 r.)*. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2005. 155 s. ISBN 80-86495-30-2.

KAMIŃSKI, Marek Kazimierz. *Polsko-czechosłowackie stosunki polityczne: 1945–1948*. Warszawa: Państw. Wydaw. Naukowe, 1990. 407 s. ISBN 83-01-08586-X.

KAMIŃSKI, Marek Kazimierz. *Konflikt polsko-czeski 1918–1921*. 2. vyd. Warszawa: Instytut Historii PAN, 2004. 476 s., 10 s. obr. příl. ISBN 83-88973-05-3.

KÁŇA, Otokar a PAVELKA, Ryszard. *Těšínsko v polsko-československých vztazích 1918–1939*. Ostrava: Profil, 1970. 366 s.

KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918–1938). Díl první, Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918–1929)*. 1. vyd. Praha: Libri, 2000. 571 s. ISBN 80-7277-030-6.

KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918–1938). Díl třetí, O přežití a o život (1936–1938)*. 1. vyd. Praha: Libri, 2003. 803 s. ISBN 80-7277-119-1.

KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky. Československo v krizi a v ohrožení (1930–1935)*. 2. vyd. Praha: Libri, 2018. 577 s. ISBN 978-80-7277-570-5.

- KASZPER, Roman; MAŁYSZ, Bohdan a SZYMECZEK, Józef. *Poláci na Těšínsku: studijní materiál*. Český Těšín: Kongres Poláků v České republice, 2009. ISBN 978-80-87381-00-7.
- KLIMEK, Antonín a KUBŮ, Eduard. *Československá zahraniční politika 1918–1938: kapitoly z dějin mezinárodních vztahů*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1995. 115 s. ISBN 80-85241-88-9.
- KLIMEK, Antonín. *Boj o Hrad. 1., Hrad a Pětka: vnitropolitický vývoj Československa 1918–1926 na půdorysu zápasu o prezidentské nástupnictví*. 1. vyd. Buková u Příbramě: TK, 2017. 429 s, 16 neč. s. obr. příl. ISBN 978-80-906242-4-5.
- KNYT, Agnieszka. *Zaolzie: polsko-czeski spór o Śląsk Cieszyński 1918–2008*. Warszawa: Fundacja Ośrodka Karta, 2008. 172 s. ISBN 978-83-61283-11-9.
- KOCIAN, Jiří a kol. *České průšvihy, aneb Prohry, krize, skandály a aféry českých dějin let 1848–1989*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2004. 360 s. ISBN 80-86598-87-X.
- KOLÁŘ, Ondřej a JANÁK, Dušan. *Polská a německá menšina ve Slezsku a na severní Moravě*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, 2019. ISBN 978-80-87789-63-6.
- KORNAT, Marek. *Polityka zagraniczna Polski 1938–1939: cztery decyzje Józefa Becka*. Gdańsk: Wydawnictwo Oskar, 2012. 626 s. ISBN 978-83-63709-10-5.
- KOŘALKOVÁ, Květa. *Československo-polské vztahy 1945–1961: K 15. výročí uzavření československo-polské smlouvy o přátelství a vzájemné pomoci*. 1. vyd. Praha: SNPL, 1962.
- KOWALSKI, Robert, ed. *Od Zaolzia po Jaworzynę. Rewidykacje graniczne jesieni 1938*. Warszawa: AbeBooks, 2004. 248 s. ISBN 9788360306963.
- KOZEŃSKI, Jerzy. *Czechosłowacja w polskiej polityce zagranicznej w latach 1932–1938*. Poznań: Instytut Zachodni, 1964.
- KOZEŃSKI, Jerzy. *Czechosłowacka jesień 1938*. Poznań: Instytut Zachodni, 1989. 162 s. ISBN 83-85003-33-9.
- KRÁKORA, Pavel a KOPEČEK, Pavel. *Dějiny Československa 1918–1992*. 1. vyd. Praha: Epocha, 2010. 54 s. ISBN 978-80-7425-080-4.
- KRASUSKY, Jerzy. *Tragiczna niepodległość: polityka zagraniczna Polski w latach 1919–1945*. Poznań: Wydaw. Poznańskie, 2000. 347 s. ISBN 837177107X.
- KUBÍK, Lubomír. *Těšínský konflikt*. Olomouc: Votobia, 2001. 133 s., 8 s. obr. příl. ISBN 80-7198-458-2.

KUFOVÁ, Irena, ed. *Mniejszości narodowe na Śląsku Cieszyńskim dawniej i dziś: referaty wygłoszone na międzynarodowej konferencji naukowej, która odbyła się 4.10.2001 w Czeskim Cieszynie = Minulost a současnost národnostních menšin na Těšínsku: sborník referátů z mezinárodní vědecké konference, konané dne 4.10.2001 v Českém Těšíně*. 1. vyd. Český Těšín: Pedagogické centrum pro polské národnostní školství, 2001. 199 s. ISBN 80-238-8051-9.

KUPLIŃSKI, Jerzy. *Polsko-czechosłowackie kontakty wojskowe od wiosny 1938 do jesieni 1939 roku* : [rozprawa doktorska] Gdańsk: na zlec. Uniwersytetu Gdańskiego, 1977.

LACINA, Vlastislav a PÁTEK, Jaroslav. *Dějiny hospodářství českých zemí od počátku industrializace do současnosti. Sv. 3: období první Československé republiky a německé okupace 1918–1945*. Praha: Karolinum, 1995. 219 s. ISBN 80-7184-051-3.

LAINOVÁ, Radka; STRAKA, Michal a HLAVIČKOVÁ, Zora. *Diktatury v rukavičkách?* 1. vyd. Praha: Triton, 2003. 159 s. ISBN 80-7254-334-2.

LANDAU, Zbigniew a TOMASZEWSKI, Jerzy. *Monachium 1938: polskie dokumenty dyplomatyczne*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1985. 585 s. ISBN 8301046147.

LESIEWICZ, Elżbieta. *Wielkopolska wobec stosunków polsko-czechosłowackich w latach 1918–1939*. Poznań: INPiD UAM, 2000. 155 s. ISBN 9788387704261.

MACHAČOVÁ, Jana a MATĚJČEK, Jiří. *Sociální pozice národnostních menšin v českých zemích 1918–1938*. Opava: Slezský ústav SZM, 1999. ISBN 80-862-2411-2.

MASKALÍK, Alex. *Elita armády: československá vojenská generalita 1918–1992*. 1. vyd. Banská Bystrica: HWSK, 2012. 1030 s. ISBN 978-80-970941-0-2.

MISZEWSKI, Dariusz. *Aktywność polityczna mniejszości polskiej w Czechosłowacji w latach 1920–1938*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2002. ISBN 83-7322-210-3.

NĚMEČEK, Jan, ed. *Reflexe dějin Československa 1918–1948 v historiografii na počátku 3. tisíciletí: [soubor příspěvků z workshopu..., který se konal v Historickém ústavu AV ČR dne 5. února 2008]*. Praha: Historický ústav, 2008. 258 s. ISBN 978-80-7286-132-3.

NĚMEČEK, Jan. *Od spojení k roztržce: vztahy československé a polské exilové reprezentace 1939–1945*. 1. vyd. Praha: Academia, 2003. 373 s., 16 s. obr. příl. ISBN 80-200-1145-5.

- NĚMEČEK, Jan. *Soumrak a úsvit československé diplomacie: 15. březen 1939 a československé zastupitelské úřady*. 1. vyd. Praha: Academia, 2008. 636 s., 16 s. obr. příl. ISBN 978-80-200-1638-6.
- NENIČKA, Lubomír. *Druhá republika na Ostravsku 1938–1939*. 1. vyd. Opava: Ústav historických věd FPF Slezské univerzity v Opavě, 2010. 382 s. ISBN 978-80-7248-600-7.
- NOWAK, Krzysztof. Ze wspomnień wicekonsula. In: *Kalendarz Cieszyński 1993*. Cieszyn: Macierz Ziemi Cieszyńskiej, 1992.
- NOWAK, Krzysztof. *Michał Grażyński: wojewoda na pograniczu*. Cieszyn: Polskie Towarzystwo Historyczne, 2000. 119 s. ISBN 83-88204-05-X.
- NOWAK, Krzysztof. *Leon Wolf (1883–1968): biografia polityczna*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2002. 260 s. ISBN 9788322611951.
- NOWAK, Krzysztof; PANIC, Idzi a RUSNOK, Anna. *Śląsk Cieszyński w latach 1918–1945*. Cieszyn: Starostwo Powiatowe, 2015. 536 s. ISBN 978-83-926929-1-1.
- OLŠOVSKÝ, Rudolf. *Přehled hospodářského vývoje Československa v letech 1918–1945*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1961. 718 s.
- ORLOF, Ewa. *Stosunki polsko-czesko-słowackie w latach 1918–1945*. Rzeszów: Wydaw. WSP, 1992. 154 s.
- PAVLÍČEK, Jaromír. *Československé dějiny a evropská politika ve 20. století: vybrané kapitoly z českých a slovenských dějin 1900–1989*. 1. vyd. Opava: Optys, 2008. 83 s. ISBN 978-80-85819-65-6.
- PILARSKI, Sebastian. *Polskie ugrupowania polityczne wobec Czechosłowacji 1938–1939*. Warszawa: Wydawnictwo Neriton, 2008. 342 s. ISBN 978-837-5430-226.
- PRÁŠIL, Roman. Vývoj česko-polské vzájemnosti na Těšínsku za okupace 1939–1945. Tisíc let česko-polské vzájemnosti. In: *Tisíc let česko-polské vzájemnosti: materiály z vědecké konference pořádané na Hradci u Opavy ve dnech 8. – 10. září 1965*. Sv. 2. Opava: Slezský ústav Československé akademie věd, 1967. 295 s.
- PYSZKO, Jan, ed. *Zaolzie w świetle faktów i dokumentów oraz oczach obcych 1918–1945*. Basel-Cieszyn: Interfon, 1998. 207 s.
- SAMUŚ, Paweł; BADZIAK, Kazimierz a MATWIEJEW, Gennadij. *Akcja „Lom”: Polskie działania dywersyjne na Rusi Zakarpackiej w świetle dokumentów Oddziału II Sztabu Głównego WP*. Warszawa: Adiutor, 1998. 326 s. ISBN 83-86100-31-1.

- ŠÍMA, Jaroslav. *Českoslovenští přestěhovalci v letech 1938–1945: příspěvek k sociologii migrace a teorii sociální péče*. Praha: Vydavatelství Societas, 1945. 287 s.
- SIWEK, Tadeusz. *Česko-polská etnická hranice*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, 1996. 94 s. ISBN 80-7042-457-5.
- SLÁVIK, Juraj. *Moja pamäť – živá kniha: moje poslanie vo Varšave 1936–1937*. 1. vyd. Bratislava: Veda, 2010. 486 s. ISBN 978-80-224-1108-0.
- SLÁVIK, Juraj. *Moja pamäť – živá kniha: moje poslanie vo Varšave II. 1938–1939*. 1. vyd. Bratislava: Veda, 2014. 512 s. ISBN 978-80-224-1417-3.
- Slezsko v československo-polských vztazích 1918–1947: Sborník statí*. Opava: Slezský ústav ČSAV, 1991. 73 s.
- ŠNEJDÁREK, Josef. *Co jsem prožil*. Praha: Naše vojsko, 2020. 239 s. ISBN 978-80-206-1868-9.
- SOKOLOVÁ, Gabriela; HERNOVÁ, Šárka a ŠRAJEROVÁ, Oľga. *Češi, Slováci a Poláci na Těšínsku a jejich vzájemné vztahy*. Opava: Slezský ústav SZM v Opavě v nakladatelství Tilia, 1997. 191 s. ISBN 80-86101-03-7.
- SZYMECZEK, Józef, ed. *Polacy na Zaolziu 1920–2000: zbiór referatów z konferencji naukowej, która odbyła się 13.–14. 10. 2000 w Czeskim Cieszynie = Poláci na Těšínsku 1920–2000: sborník příspěvků z vědecké konference konané ve dnech 13.–14. 10. 2000 v Českém Těšíně*. 1. vyd. Czeski Cieszyn: Kongres Polaków w Republice Czeskiej, 2002. 175 s. ISBN 80-238-8050-0.
- TURLEJSKA, Maria. *Rok przed klęską: 1 września 1938 – 1 września 1939*. 4. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Wiedza Powszechna, 1969. 387 s.
- VALEČEK, Valentin. *Těšínsko za polské okupace v letech 1938–1939*. Ostrava: s. n., 1966. 216 s.
- VALENTA, Jaroslav. *Česko-polské vztahy v letech 1918–1920 a Těšínské Slezsko*. Ostrava: Krajské nakladatelství péči Slezského ústavu ČSAV v Opavě, 1961. 501 s., 8 s. obr. příl.
- VALENTA, Jaroslav. Diskuze ano, ale kde jsou argumenty? In: *Slovanský přehled: sborník statí, dopisů a zpráv ze života slovanského*. Praha: Orbis, 1993. 408 s.
- VALENTA, Jaroslav a kol. *Nástin dějin Těšínska*. Ostrava, Praha: Výbor pro územní správu a národnosti České národní rady, 1992.

- VALENTA, Jaroslav; VORÁČEK, Emil a HARNA, Josef, eds. *Československo 1918–1938. Osudy demokracie ve střední Evropě. Díl 2*. Praha: Historický ústav, 1999. 682 s. ISBN 80-85268-99-X.
- WAIŠOVÁ, Šárka. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2005. 224 s. ISBN 80-7178-390-0.
- WANDYDZ, Piotr a WYROZUMSKI, Tomasz. *Cena wolności: historia Europy Środkowowschodniej od średniowiecza do współczesności*. 2. vyd. Kraków: Znak, 2003. 497 s. ISBN 8324002995.
- WIECHOWSKI, Jerzy. *Spór o Zaolzie: 1918–1920 i 1938*. Warszawa: Tor, 1990. 4370 s. ISBN 978-80-7286-202-3.
- WYSOCKI, Alfred a kol. *Tajemnice dyplomatycznego sejfu*. Warszawa: Książka i Wiedza, 1974. 637 s. ISBN 8305114538.
- WYSZCZELSKI, Lech. *Dywersonja i sabotaż: polskie działania specjalne 1918–1939*. Warszawa: Bellona, 2016. 293 s. ISBN 9788311140974.
- WYSZCZELSKI, Lech. *Zaolzie 1919, 1938*. Warszawa: Bellona, 2022. ISBN 9788311164215.
- ŽÁČEK, Rudolf. *Těšínsko v československo-polských vztazích v letech 1939–1945*. 1. vyd. Český Těšín: Muzeum Těšínska, 2000. 120 s. ISBN 80-902355-6-5.
- ŽÁČEK, Rudolf. *Projekt československo-polské konfederace v letech 1939–1943*. 1. vyd. Opava: Slezský ústav Slezského zemského muzea, 2001. 247 s. ISBN 80-86224-16-3.
- ŽÁČEK, Rudolf. Poláci v České republice v historické retrospektivě. In: SZYMECZEK, Józef a kol. *Polacy na Zaolziu 1920–2000*. Český Těšín: Kongres Polaków w Republice Czeskiej, 2002, s. 9–20. ISBN 80-238-8050-0.
- ŽÁČEK, Rudolf. *Dějiny Slezska v datech*. 1. vyd. Praha: Libri, 2004. 546 s. ISBN 80-7277-172-8.
- ŽÁČEK, Rudolf. *Slezsko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2005. 214 s. ISBN 80-7277-245-7.
- ZAHRAĐNIK, Stanisław. *Struktura narodowościowa Zaolzia na podstawie spisów ludności. 1880–1991*. Trzynieć: s. n., 1991.

Články v periodikách

BARAN, Ivo. Tragický podzim 1938. *Těšínsko: vlastivědný časopis okresů Frýdek-Místek a Karviná*, 2008, roč. 51, č. 4, s. 25–27. ISSN 0139-7605.

BORÁK, Mečislav. Joža Vochala a slezský odboj. *Práce a studie Muzea Beskyd ve Frýdku-Místku*, 1993, roč. 8, s. 28–34. ISSN 1804-1116.

BORÁK, Mečislav. Fakta proti emocím: Čeští, polští a slovenští historikové objasňují bílá místa dějin. *Moravskoslezský den*, 1994, roč. 5, č. 231, Den na víkend [příloha], s. V. ISSN 0862-643X.

BORÁK, Mečislav. Činnost mimořádného lidového soudu Moravská Ostrava v letech 1945–1948. *Časopis Slezského zemského muzea*, 1995, série B, roč. 44, č. 1, s. 64–90. ISSN 1211-3131.

BORÁK, Mečislav. Česká diverze na Těšínsku v letech 1938–1939. *Slezský sborník*, 1996, roč. 94, č. 1, s. 45–53. ISSN 0037-6833.

BORÁK, Mečislav. Československo-polská malá válka u Čadce 25. listopadu 1938. *Historie a vojenství*, 1998, roč. 47, č. 4, s. 65–90. ISSN 0018-2583.

BORÁK, Mečislav. Spor o chatu pod Velkým Polomem. *Těšínsko*, 1998, roč. 41, č. 4, s. 9–10. ISSN 0139-7605.

BORÁK, Mečislav. Historická kniha plná chyb se pokouší znovu oživit starý „Těšínský konflikt“: Spor o Těšínsko je výzvou pro historiky i po 80 letech. *Moravskoslezský den*, 2001, roč. 12, č. 40, s. 5. ISSN 0862-643X.

BORÁK, Mečislav. Spor o Těšínsko a Karel Čapek. *Těšínsko*, 2001, roč. 44, č. 2, s. 26–27.

BORÁK, Mečislav. Únos „bílého orla“. Incident u polského konzulátu v Moravské Ostravě 26. 12. 1938. *Ostrava: příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska*, 2001, roč. 20, s. 466–472. ISSN 0232-0967.

BORÁK, Mečislav. Dějiny Těšínského Slezska 1938–1945 na stránkách Těšínska. *Těšínsko: vlastivědný časopis okresů Frýdek-Místek a Karviná*, 2007, roč. 50, č. 4, s. 4–6. ISSN 0139-7605.

BORÁK, Mečislav. Struktura a činnost Policie Slezského vojvodství na Těšínsku v letech 1938–1939. *Časopis Slezského zemského muzea*, 2013, série B, 2013, roč. 62, č. 1, s. 1–23. ISSN 1211-3131.

BORÁK, Mečislav. Personální složení jednotek Policie Slezského vojvodství na Těšínsku v letech 1938–1939. *Časopis Slezského zemského muzea*, 2015, série B, roč. 64, č. 1, s. 61–70. ISSN 1211–3131.

BUŁHAK, Henryk. Stosunek Józefa Becka do Czechosłowacji w r. 1938 w ujęciu Michała Łubieńskiego, dyrektora gabinetu Ministra Spraw Zagranicznych II Rzeczypospolitej. *Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej*, 1995, roč. 30, s. 121–136. ISSN 1230-5057.

DESZCZYŃSKI, Marek Piotr. Czynniki polskie w przygotowaniach obronnych Czechosłowacji w 1938 r. *Kwartalnik Historyczny*, 2000, roč. 107, č. 3, s. 91–112. ISSN 0023-5903.

FRIEDL, Jiří. Chtěli Poláci napadnout Československo? *Soudobé dějiny: Historie pod skalpelem teorie*, 2004, roč. 11, č. 4, s. 161–168. ISSN 1210-7050.

GAWRECKI, Dan. Těšínsko o letech 1783–1938. *Těšínsko: vlastivědný časopis okresu Frýdek-Místek a Karviná*, 2007, roč. 50, č. 3, s. 11–17. ISSN 0139-7605.

GROBELNÝ, Andělín. Německá menšina na Těšínsku v letech 1938–1939 a příprava války. *Časopis Slezského muzea*, 1969, série B, roč. 28. ISSN 1211–3131.

GRUCHAŁA, Janusz. Słowackie środowiska polityczne wobec stosunków polsko-rosyjskich i polsko-sowieckich w XX w.: do połowy lat 20. *Dzieje Najnowsze*, 2006, roč. 38, č. 1, s. 41–62. ISSN 0419-8824.

HOMAN, Aleš. Moravská Ostrava jako útočiště uprchlíků z německého a polského záboru na podzim roku 1938. *Ostrava: příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska*, 2003, roč. 21, s. 221–239. ISSN 0232-0967.

HRŮŽKOVÁ, Milada. Partyzánský odboj na Morávce. *Těšínsko*, 1959, roč. 2, č. 9, s. 4–6. ISSN 0139-7605.

JUŘICA, Martin. Ze vzpomínek generála Aloise Vicherka na okupační léta 1938–1939. *Vlastivědné listy Slezska a severní Moravy*, 2001, roč. 27, č. 1, s. 18–19. ISSN 1213-3140.

KAMIŃSKI, Marek Kazimierz a ZACHARIAS, Michał Jerzy. W cieniu zagrożenia. Polityka zagraniczna RP 1918-1939. *Dzieje Najnowsze*, 1993, roč. 25, č. 4, s. 144–147. ISSN 0419-8824.

KAMIŃSKI, Marek Kazimierz. Klęska państwa czechosłowackiego w 1938 roku. *Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej*, 2014, roč. 49, č. 2, s. 113–126. ISSN 1230-5057.

- KISIELEWSKI, Tadeusz. W sprawie polityki polskiej wobec Czechosłowacji w 1938 r.: (na marginesie artykułu Jerzego Tomaszewskiego, Polska wobec Czechosłowacji w 1938 r. *Przegląd Historyczny*, 1997, roč. 88, č. 2, s. 331–341. ISSN 0033-2186.
- KOKOŠKA, Stanislav. Vedení Obrany národa a Polsko. *Slezský sborník*, 1996, roč. 94, č. 1, s. 75–82. ISSN 0037-6833.
- KOKOŠKA, Stanislav. Odboj, kolaborace, přizpůsobení... Několik poznámek k výzkumu české protektorátní společnosti. *Soudobé dějiny/CJCH*, 2010, roč. 17, č. 1–2, s. 9–30. ISSN 1210-7050.
- KOLAKOWSKI, Piotr. Czeskie działania sabotażowo-dywersyjne przeciwko Polsce jesienią 1938 roku. *Śląskie Studia Historyczne*, 2007, roč. 13, s. 337–347. ISSN 1641-9650.
- KOLÁŘ, Ondřej. K činnosti finanční stráže na Bohumínsku v letech 1918–1938. *Těšínsko*, 2014, roč. 57, č. 1, s. 9–15. ISSN 0139-7605.
- KUPLIŃSKI, Jerzy. Czeskie działania dywersyjne przeciwko Polsce listopad 1938 – marzec 1939. *Wojskowy Przegląd Historyczny*, 1992, č. 2, s. 299. ISSN 0043-7182.
- MACALA, Jarosław. Stosunek biskupa katowickiego Stanisława Adamskiego do Katolików niepolskiej narodowości Śląska Cieszyńskiego w latach 1938–1939: Zarys problematyki. *Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne*, 1990–1991, roč. 23–24, s. 255–262. ISSN 0137-3447.
- MAŁKIEWICZ, Andrzej. Rok 1938 w publikacjach polskich historyków. *Východočeské listy historické*, 2018, č. 40, s. 77–92. ISSN 1211-8184.
- MARCÓN, Witold. Unifikacja Zaolzia w ramach województwa śląskiego z II Rzeczypospolitą. *Dzieje Najnowsze*, 2010, roč. 42, č. 3., s. 3–14. ISSN 0419 8824.
- MOTÝL, Ivan. Nezhojené rány těšínské. *Týden*, 2003, roč. 10, č. 6, s. 30–34. ISSN 1210-9940.
- NĚMEČEK, Jan. Československý odboj v Polsku (březen – září 1939). *Slezský sborník*, 1996, roč. 94, č. 1, s. 83–86. ISSN 0037-6833.
- NOVÁKOVÁ, Lenka. Uprchlíci v Ostravici v letech 1938–1939. *Těšínsko*, 2018, roč. 61, č. 2, s. 43–62. ISSN 0139-7605.
- NOWAK, Krzysztof. Rola konsulatu Rzeczypospolitej Polskiej w Morawskiej Ostrawie w rozwoju sytuacji na Zaolziu w 1938 Roku. *Slezský sborník*, 1996, roč. 94, s. 1, s. 67–74. ISSN 0037-6833.

ONDŘEKA, Zbyšek. Žádné tři měsíce čekat nebudeme!: k podílu polské diplomacie na rozbití Československa v roce 1938. *Těšínsko*, 2018, roč. 61, č. 2, s. 123–140. ISSN 0139-7605.

ONDŘEKA, Zbyšek. Československé státní hranice na Těšínsku a Kysucích v roce 1938. *Těšínsko*, 2019, roč. 62, č. 1, s. 97–101. ISSN 0139-7605.

PISULIŃSKI, Jan. Koncepcje federacyjnej w II Rzeczypospolitej. *Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej*, 2021, roč. 56, č. 2, s. 99–121. ISSN 1230-5057.

PODOLSKÝ, Karel. Divizní generál František Hrabčík (Sborník prací historických. Sv. 14.) *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis*, 1994, roč. 26, s. 83–92. ISSN 1213-8312.

SIERADZKA, Danuta. Právní základy pro působení obecní samosprávy na tzv. Zaolží v období 1938–1939. *Slezský sborník*, 1993, roč. 91, č. 1–2, s. 63–68. ISSN 0037-6833.

STEINER, Jan. Národnost při sčítání lidu v roce 1930 a její zjišťování na Ostravsku. *Slezský sborník*, 1987, roč. 85. ISSN 0037-6833.

ŠRÁMEK, Pavel. Politická situace v Evropě v letech 1918 až 1938 a ČSR. *Sborník vojenské akademie v Brně*, 1999, řada C–D, č. 2, s. 23–33. ISSN 1211-1023.

TOMASZEWSKI, Jerzy. Protektorat Czech i Moraw w dokumentach polskiej służby zagranicznej. *Teki archiwalne*, 1982, roč. 19. ISSN 0494-9986.

TOMASZEWSKI, Jerzy. Edvard Beneš v názorech polských diplomatů 1916–1944. *Střední Evropa*, 1992, roč. 8, č. 26, s. 54–59. ISSN 0862-691X.

TOMASZEWSKI, Jerzy. Polska wobec Czechosłowacji w 1938 r. *Przegląd Historyczny*, 1996, roč. 87, č. 1, s. 43–59. ISSN 0043-7182.

TOMASZEWSKI, Jerzy. Projekty polityki polskiej wobec Czechów na Zaolziu po 1. października 1938. *Slezský sborník*, 2002, roč. 4. ISSN 0037-6833.

ŽÁČEK, Rudolf. Zábor Těšínska v říjnu 1938 a problematika jeho evakuace. *Časopis Slezského muzea*, 1988, série B, roč. 37. ISSN 1211-3131.

Archivní prameny

Archiv Bezpečnostních složek

fond: Operativní a vyšetřovací agenda bývalých státně-bezpečnostních složek (fondy tzv. svazkové agendy)

fond: Personální spisy Ministerstva obrany

fond: Personální spisy Ministerstva vnitra

Archiv Ministerstva zahraničních věcí

fond: II. Sekce 1918–1939

fond: Kabinet ministra 1918–39

fond: Politické zprávy 1918–1977

fond: Telegramy došlé a odeslané 1918–1939

fond: Zastupitelský úřad Polsko 1918–1955

Archiwum Państwowe w Katowicach

fond: Urząd Wojewódzki Śląski w Katowicach

fond: 12/33: Prokuratura Sądu Apelacyjnego w Katowicach 1935–1939

fond: 12/34: Sąd Apelacyjny w Katowicach 1927–1939

fond: 12/38: Policja Województwa Śląskiego

Archiwum Państwowe w Katowicach Oddział Cieszyn

fond: 14/44 Sąd Okręgowy w Cieszynie 1919–1939

Archiwum akt nowych w Warszawie

fond: Ministerstwo Spraw Zagranicznych. Departament Polityczno-Ekonomiczny. Wydział Wschodni

fond: Ministerstwo Spraw Zagranicznych. Komitet Koordynacyjny Prac związanych z Przyjęciem Odziskanych Ziem na Zaolziu

fond: Sztab Generalny WP 1918–1939

Centralne archiwum wojskowe

fond: Ekspozytura nr 2 Oddziału II Sztabu Głównego Wojska Polskiego

fond: II. Oddział Sztabu Głównego (Generalnego) z lat 1921–1939

Moravský zemský archiv Brno

fond: Zemské četnické velitelství v Brně

fond: Zemský úřad v Brně

Muzeum Těšínska

fond: Dokumenty

fond: Fotografie, Pohlednice

fond: Mapy, plány

Národní archiv

fond: Ministerstvo vnitra I – Prezidium

fond: Předsednictvo ministerské rady

Parlamentní knihovna

fond: Národní shromáždění republiky Československé 1935–1938

Polski Instytut Spraw Międzynarodowych

fond: Polskie Dokumenty Dyplomatyczne 1938

Státní okresní archiv Frýdek-Místek

fond: Četnická stanice Bystřice

fond: Četnická stanice Frýdek

fond: Četnická stanice Jablunkov

fond: Četnická stanice Ropice

fond: Četnická stanice Těšín

fond: Četnická stanice Třinec

fond: Četnická stanice Vratimov

fond: Okresní úřad ve Frýdku

fond: Procházka Karel

Státní okresní archiv Karviná

fond: Archiv obce Petřvald

fond: Četnická stanice Albrechtice

fond: Četnická stanice Těšín

fond: MNV Doubrava

Vojenský historický archiv Praha

fond: Kvalifikační listina

fond: MNO-Hlavní štáb 1919–1939

fond: Vojenský osobní spis

Zemský archiv v Opavě

fond: Evakuační komise Místek (mise generála Brauna)

fond: Mimořádný lidový soud Ostrava

fond: Mise generála Hrabčíka, Místek

fond: Moravskoslezský Zemský národní výbor, expozitura, Ostrava

fond: Okresní úřad Frýdek

fond: Policejní ředitelství Moravská Ostrava

fond: Spolek pro postavení památníku slezského odboje na Ostré hůrce Háj ve Slezsku

fond: Úřadovna Ústavu pro péči o uprchlíky při Ministerstvu sociálně zdravotní správy
Moravská Ostrava

Dobový tisk z let 1938/1939

Polský dobový tisk

Dziennik polski

Dziennik Urzędowy Delegata Wojewody Śląskiego

Gazeta Robotnicza

Głos Stanu Średniego

Gwiazdka Cieszyńska

Robotnik Śląski

Śląska Gazeta Ludowa

Český dobový tisk

České slovo

Denní noviny

Moravskoslezský deník

Národní směr

Národní stráž

Nový deník. Moravská Ostrava

Ostravské noviny: Politicky nestranný časopis

Ostravský dělnický deník

Ostravský kraj

Ostravský večerník

Slezské slovo: List hájící zájmy lidu obojího Slezska

Zpravodaj Sokola

Německý dobový tisk

Deutsche Post

Kattowitzer Zeitung

Internetové zdroje

1405/VII. Interpelácia poslanca Štefana Haščika ministrom vnútra. In: *Společná česko-slovenská digitální Parlamentní knihovna* [online]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/tisky/t1405_02.htm. [cit. 2023-11-16].

Archiv bezpečnostních složek [online]. Dostupné z: <https://www.abscr.cz/>. [cit. 2023-12-17].

Archiv města Ostravy [online]. Dostupné z: <https://amo.ostrava.cz/>. [cit. 2023-12-17].

Archiv Ministerstva zahraničních věcí [online]. Dostupné z: <https://www.mzv.cz/archiv/mzv>. [cit. 2023-12-17].

Archiwum Akt Nowych w Warszawie [online]. Dostupné z: <https://www.aan.gov.pl/>. [cit. 2023-12-17].

Archiwum Państwowe w Katowicach [online]. Dostupné z: <https://katowice.ap.gov.pl/>. [cit. 2023-12-17].

Biblioteka Narodowa [online]. Dostupné z: <https://www.bn.org.pl/>. [cit. 2023-12-17].

Digitální archiv Zemského archivu v Opavě [online]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/>. [cit. 2023-12-10].

Digitální knihovna Moravskoslezského kraje [online]. Dostupné z: <https://kramerius.svkos.cz/>. [cit. 2023-12-17].

Digitální knihovna provozovaná Moravskou zemskou knihovnou [online]. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/>. [cit. 2023-12-17].

Dzieje Zaolzia [online]. Dostupné z: <http://www.zaolzie.xf.cz/#>. [cit. 2023-12-19].

Dziennik Urzędowy Delegata Wojewody Śląskiego [online]. Tłoczono z polecenia Delegata Wojewody Śląskiego przy Dowódcy Samodzielnej Grupy Operacyjnej „Śląsk”, 1938, R. 1, nr 1–10 [cit. 2024-04-29]. Dostupné z: <https://sbc.org.pl/en/dlibra/publication/448553>

Encyklopedia uzbrojenia [online]. Dostupné z: <http://www.weu1918-1939.pl>. [cit. 2023-12-17].

GARTNEROVÁ, Jana. *Olše nebo Olza, názvoslovná komise zvažuje změny* [online]. 18. 12. 2017. Dostupné z: <https://www.gorolweb.cz/olse-nebo-olza-nazvoslovna-komise-zvazuje-zmeny/>. [cit. 2023-12-17].

Historie. In: *České srdce* [online]. Dostupné z: <https://www.ceske-srdce.at/cz/historie/>. [cit. 2024-06-24].

Josef Bartík – Mlčenlivý zpravodajec. In: *Vojenský historický ústav Praha* [online]. 2023. Dostupné z: <https://www.vhu.cz/josef-bartik-mlcenlivy-zpravodajec/>. [cit. 2024-08-13].

Knihovna Masarykovy univerzity [online]. Dostupné z: <https://www.muni.cz/spoluprace/sluzby/knihovny/online-publikace-a-elektronicke-zdroje>. [cit. 2023-12-10].

Książnica Cieszyńska [online]. Dostupné z: <http://zaolzie.kc-cieszyn.pl>. [cit. 2023-12-17].

Ludvík Krejčí / 17. srpna 1890 – 9. února 1972. In: *Vojenský historický ústav Praha* [online]. 2022. Dostupné z: <https://www.vhu.cz/ludvik-krejci-17-srpna-1890-9-unora-1972/>. [cit. 2024-08-12].

MAHDAL, Marcel. Obsazování Těšínska polskou armádou. In: *Moderní Dějiny* [online]. 31. 1. 2015. Dostupné z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/obsazovani-tesinska-polskou-armadou/>. [cit. 2023-12-11].

Moravská zemská knihovna [online]. Dostupné z: <https://www.mzk.cz/katalogy-databaze/databaze/volne-dostupne-ceske-online-zdroje>. [cit. 2023-12-17].

Muzeum historii Polski [online]. Dostupné z: <http://www.muzhp.pl>. [cit. 2023-12-17].

Muzeum Těšínska, příspěvková organizace [online]. Dostupné z: <https://knihovna.muzeumct.cz/#!/>. [cit. 2023-12-09].

Národní archiv [online]. Dostupné z: <https://www.nacr.cz/>. [cit. 2023-12-02].

Národní knihovna České republiky [online]. Dostupné z: <https://www.nkp.cz/>. [cit. 2023-12-17].

Národní shromáždění republiky Československé 1935-1938 Poslanecká sněmovna. In: *Společná česko-slovenská digitální Parlamentní knihovna* [online]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/tisky/index13.htm>. [cit. 2023-11-16].

Narodowe Archiwum Cyfrowe [online]. Dostupné z: <http://audiovis.nac.gov.pl>. [cit. 2023-12-17].

Památník slezského odboje na Ostré hůrce. In: *Digi archives* [online]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=11EBA85780D311E7B952DC4A3E7654D6>. [cit. 2024-08-12].

Paweł Kubisz. In: *Wikipedia: otevřená encyklopedie* [online]. St. Petersburg (Florida): Wikipedia Foundation, 2001-, strana naposledy edit. 2024-03-02. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Pawe%C5%82_Kubisz. [cit. 2024-04-24].

Podkarpatská Rus. In: *Česká televize* [online]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10150778447-historie-cs/207452801390013/>. [cit. 2024-05-04].

Polacy v Republice Czeskiej [online]. Dostupné z: <http://www.polonica.cz>. [cit. 2023-12-17].

Polska w XX wieku [online]. Dostupné z: <https://dzieje.pl/zagadnienia>. [cit. 2023-12-17].

Polski Instytut Spraw Międzynarodowych [online]. Dostupné z: <https://www.pism.pl/publikacje/polskie-dokumenty-dyplomatyczne-1938>. [cit. 2023-12-04].

Poslanecká sněmovna N. S. R. Č. 1938. IV. volební období, 7. zasedání. In: *Společná česko-slovenská digitální Parlamentní knihovna* [online]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/tisky/t1344_01.htm. [cit. 2023-11-15].

Poslanecká sněmovna N. S. R. Č. 1938. IV. volební období, 7. zasedání. In: *Společná česko-slovenská digitální Parlamentní knihovna* [online]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/tisky/t1374_01.htm. [cit. 2023-11-11].

Poslanecká sněmovna N. S. R. Č. 1938. IV. volební období, 7. zasedání. In: *Společná česko-slovenská digitální Parlamentní knihovna* [online]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/tisky/t1354_01.htm. [cit. 2023-11-15].

Poslanecká sněmovna N. S. R. Č. 1938. IV. volební období, 7. zasedání. In: *Společná česko-slovenská digitální Parlamentní knihovna* [online]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/tisky/t1342_00.htm. [cit. 2023-11-17].

Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna [online]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1935ns/index.html>. [cit. 2023-12-03].

Szukaj w Archiwach to zbiory archiwalne on-line [online]. Dostupné z: <https://www.szukajwarchiwach.gov.pl/>. [cit. 2023-12-04].

The Polish Institute and Sikorski Museum [online]. Dostupné z: <https://pism.org.uk/>. [cit. 2023-12-10].

TÓTH, Andrej. *Politika československých vlád vůči národnostním menšinám 1918–1938* [online]. Ministerstvo zahraničních věcí ČR 2010. Dostupné z: http://www.mzv.cz/file/637455/NAR_MENS_MONOGR_20_stran.pdf. [cit. 2023-12-10].

UDRNA, Ladislav. Zpráva divizního generála Ing. Aloise Vicherka. In: *Válka.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.valka.cz/14861-Zprava-divizniho-general-a-Ing-Aloise-Vicherka>. [cit. 2024-02-15].

Univerzitní knihovna SU [online]. Dostupné z: <https://www.slu.cz/slu/cz/ukopavaeknihy>. [cit. 2023-12-10].

Vojenský ústřední archiv [online]. Dostupné z: <https://www.vuapraha.cz/>. [cit. 2023-12-17].

Wagner Ludwig, IX. voleb. kraj, SdP, mk. In: *Společná česko-slovenská digitální Parlamentní knihovna* [online]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/rejstrik/jmenny/w.htm>. [cit. 2023-11-11].

Wojskowe Biuro Historyczne [online]. Dostupné z: <https://wbh.wp.mil.pl/pl/>. [cit. 2023-12-17].

Zasedání. In: *Společná česko-slovenská digitální Parlamentní knihovna* [online]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/tisky/t1250_02.htm. [cit. 2023-11-11].

Zemský archiv v Opavě [online]. Dostupné z: <https://www.archives.cz/web/>. [cit. 2023-12-16].

Audiovizuální zdroje

BECZKA PROCHU. Konflikt o Zaolzie. *Czy sojusz Polski i Czechosłowacji był możliwy? (1919-1938)* [online]. 10. 9. 2023. Dostupné z YouTube: <https://www.youtube.com/watch?v=BwYFg06M21M>. [cit. 2023-12-17].

CZIESZYNLOVE. *Militarne aspekty wojny czechosłowacko-polskiej* [online]. 14. 8. 2020. Dostupné z YouTube: <https://www.youtube.com/watch?v=6MtUxFxZUOU>. [cit. 2023-12-17].

GIVECZEK. *Wkroczenie na Zaolzie (1938r)* [online]. 7. 11. 2010. Dostupné z Youtube: https://www.youtube.com/watch?v=zysLOID_TrA. [cit. 2023-12-18].

- GŁOS – GAZETA POLAKÓW W REPUBLICE CZESKIEJ. *Polacy na Śląsku Cieszyńskim* [online]. 29. 6. 2021. Dostupné z YouTube: <https://youtu.be/fdnF92MGjkl>. [cit. 2023-12-17].
- HABRTON. *Země Slezsko / Śląsk / Historie.cs* [online]. 9. 1. 2014. Dostupné z YouTube: <https://www.youtube.com/watch?v=oBRD6wfF3bU>. [cit. 2023-12-12].
- INSTYTUT IM. WOJCIECHA KORFANTEGO. *Zajęcie Zaolzia w 1938 r.* [online]. 9. 6. 2023. Dostupné z YouTube: https://www.youtube.com/watch?v=HYJj_wGYMFA. [cit. 2023-12-17].
- Kalendarz historyczny 11.X zajęcie Zaolzia 1938 – akt sprawiedliwości czy zemsta?* [online]. Dostupné z YouTube: https://www.youtube.com/watch?v=rsf10_uCcWY. [cit. 2023-12-17].
- KŘÍSTEK, Václav. *Šlonzáci a šlonzakovci* [online]. Česká televize, 2020. Dostupné z iVysílání ČT24: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10150778447-historie-cs/420236100051002/>. [cit. 2023-12-17].
- KŘÍSTEK, Václav. *Těšínské jablko sváru* [online]. Česká televize, 2009. Dostupné z iVysílání ČT24: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10150778447-historie-cs/209452801400034/>. [cit. 2023-12-29].
- MILITARYMAN007. *Neznámí hrdinové – Pan generál Josef Šnejdárek* [online]. 20. 6. 2011. Dostupné z YouTube: <https://www.youtube.com/watch?v=m8FRuNmJuP0>. [cit. 2023-12-17].
- PATHE1939. *Odzyskanie Zaolzia – 1938* [online]. 8. 8. 2009. Dostupné z YouTube: https://www.Youtube.com/watch?v=q11Bo7X-F_4. [cit. 2024-05-19].
- RYBKA, Lukáš. *Spor československo-polský* [online]. 31. 10. 2022. Dostupné z YouTube: <https://www.youtube.com/watch?v=k2sTA08DpXk>. [cit. 2023-12-17].